

Як для мене почалася війна?

Яким було ставлення до конфлікту?

Чому сім'я вирішила переїхати?

Як склалися стосунки з ровесниками у школі?

Які моменти виявилися найбільш пам'ятними?

Якими є плани на майбутнє?

Розділ 2. Життя з чистої сторінки: історія вимушеного переселенця

Хай на землі панує мир!

Бацько Дар'я
м. Харків

«Якщо війна – причина зол, то мир буде зціленням від них».
Квінтіліан Марк Фабій, римський оратор.

Теплого вересневого дня в гарному настрої я поверталася додому зі школи. Цього року серед навчальних предметів у нас з'явилися фізика й хімія, від яких я була в захваті. Мені подобалося дізнаватися щось нове, досі незнайоме, пізнавати навколишній світ, відшукувати відповіді на питання, що хвилюють, а головне – експериментувати. Колби, пробірки, хімічні реактиви, наче чарівні принади, манили та заворожували мене. Хімічні реакції супроводжувалися магічними превтліннями речовин, зміною кольору, запаху, навіть звуками. Особливо цікаво було спостерігати за полум'ям, яке перетворювало все в магічне дійство. Мої однокласники, хлопці, великі шанувальники піротехніки, навіть склали пісеньку:

Химия – очень занятный урок:
Взрывом из колбы пробит потолок!
Сейчас один эксперимент –
И школы нашей больше нет!

Безтурботно наспівуючи слова цієї пісеньки зі шкільного фольклору, я зайшла на кухню, де смачно пахло їжею, бабуся пекла пиріжки, мама розкладала посуд, а кіт Персик вдоволено муркотів, сидячи біля опалювального котла. Удома було затишно, безпечно, гарно. Помивши руки, я із задоволенням їла свіжий гарячий борщ з духмяною скибочкою хліба, розповідаючи про свої враження від нових предметів та вчителів, про пісню, яку склали мої блазні-однокласники і яку я щойно натхненно наспівувала.

– Яка ж ти в мене дурненька ще, – яось тихо й сумно раптом промовила мама, а бабуся суворо додала: «Перш, ніж повторювати або говорити усіякі дурниці, треба добре подумати, чи дійсно ти хочеш цього. Думки матеріалізуються. Ти вважаєш, що підірвана школа – це весело?!»

– Та я ж... та ми ж просто жартували, – зніяковівши, пробелькотіла я.

– Знаєш, доню, я вчора до школи йшла разом з Мариною Абрамович, твоєю ровесницею, теж семикласницею, тільки з моєї школи, яка вже три роки живе і вчиться далеко від своєї рідної домівки і друзів. У неї було сумне обличчя, якісь незвично згаслі очі. «Що сталося, Маринко? Тебе хтось образив?», – запитала я. Вона мовчки показала мені на телефоні

фотографію своєї школи в Донецьку, яку нещодавно отримала, і сказала, що вчора проплакала увесь вечір, а вночі довго не могла заснути, бо більше її школи немає. Майже повністю зруйновані поверхи, вибиті шибки та скло, шматки обгорілих фіранок, парт... Замість галасливих учнів блукає кішка, самотня, голодна, злякана... «Знаєте, Ларисо Михайлівно, я раптом зрозуміла, що вже ніколи нічого не буде так, як було раніше. Які ж ми були дурні, що не цінували того, що мали. Зараз я б зовсім по-іншому ставилася до своїх учителів і своєї школи. Та, на жаль, нічого вже не можна змінити...», - якимось зовсім не по-дитячому промовила Марина, допомагаючи молодшому братику зручніше вдягти на плечі рюкзак.

Я мовчала, а мама спитала:

– Ти ніколи не замислювалась, як живуть діти, які залишилися без даху над головою, вимушені зірватися з рідних домівок, тікаючи від війни?

– Їм, Даринко, не до планшетів і аніме! – додала бабуся. – Пообідала, то йди-но робити уроки!

Я сіла за свій стіл, розклала підручники, зошити, але чи не вперше у житті не могла сконцентрувати свою увагу на вправах, завданнях і параграфах. Я багато разів чула про війну на Сході України з новин, уроків історії, на виховних заходах, долучалася до акцій зі збору допомоги воїнам АТО, але все це здавалось мені заходами, хоч і потрібними, проте такими, що не стосуються безпосередньо мене, бо ж мешкаю в мирному регіоні. У 2014 році я закінчувала четвертий клас і більше хвилювалася через ДПА, ніж АТО. Потім 5 клас: нові вчителі, нові враження... Мій рідний дядько, поліцейський, у 2015 році був у зоні АТО, але, повернувшись, говорив про неї небагато. Найголовніше ж у моєму житті залишалося незмінним: поряд мама й тато, бабуся, друзі. Рідна й затишна домівка, де завжди пахне миром. Схід сонця за вікном, чисте небо над головою. Улюблений клас, улюблені предмети й вчителі. Розваги у парку відпочинку, походи до кінотеатру, катання на роликах, зустрічі з друзями у вихідні. Смачні бабусині пірижки... Я раптом з жахом замружила очі від думки, що усе це можна втратити через війну. Уявила, що залишилися без домівки, що не треба йти до школи, бо її немає, ... – і схаменулася. Мені захотілося дізнатися, чи є вимушені переселенці серед учнів нашої школи, як і чим вони зараз живуть, про що мріють, чи можу я чимось їм допомогти. Так почалося моє дорослішання. Я розпочала проект-дослідження «Життя з чистої сторінки: історія вимушеного переселенця», особисто поспілкувавшись з тими дітьми, які на власному досвіді пізнали, що таке війна та вимушене переселення. Мій однокласник Сергій Загребельний та шестикласник Максим Дюсьменев родом із Дебальцевого, містечка залізничників, розташованого у східній частині Донецької області, того самого, про яке їхній земляк Володимир Сосюра писав:

Дебальцеве моє, колиска днів моїх,
Це ти мені дало співучу, ніжну вдачу.
І славлячи життя невиданий розбіг,
Я піснею тобі, Дебальцеве, віддячу!

Сергій і Максим з теплотою і сумом згадують рідне місто, розповідаючи про вулиці, на яких жили, про міський парк, залізничний вокзал – архітектурну пам'ятку XIX століття й візитну картку їхнього містечка. Дебальцеве до початку конфлікту на Сході України було одним з найбільших залізничних вузлів нашої країни. Більшість мешканців міста працювали на залізниці, так само, як і батьки хлопців. Наприкінці липня 2014 року в місті стало неспокійно, на вулицях проводилися мітинги, навколо міста з'явилися перші блок-пости, стало чути вибухи й постріли, над містом кружляли літаки, з яких спускалися парашутисти. У повітрі вже пахло війною. Питань виникало більше, ніж відповідей на них. Дорослі стривожено спостерігали за тим, що коїться навколо. Одні підтримували ідею федералізації та створення ДНР, інші, як батьки Сергія та Максима, не мислили себе без України. Розпочинався військовий конфлікт, потрібно було робити вибір. Батьки хлопців купили квитки на автобус до найближчого міста – Світлодарська. Саме з нього почалося їхнє життя з чистої сторінки: вимушеного переселення. Батьки вирішили переїхати до Харкова, бо, як фахівці-залізничники, мали надію знайти роботу і, влаштувавшись, розпочати нове життя. Вже три роки вони живуть в нашому місті, навчаються у моїй школі. Максим розповів, що спочатку було дуже важко при звичаїтися до нових умов життя. Почували себе наче рослини, яких пересадили на нове місце. Хоча більшість людей ставилися до них добре, було непросто знайти друзів, себе в новому житті, відповідати на питання про те, що відбувається на Донбасі. Сергію допомагало подолати стрес навчання. Минулого року він закінчив рік з похвальним листом за високі досягнення у навчанні. Його батьки знайшли роботу, старший брат – студент університету. Здавалось б, що все добре, але на моє питання, про що найбільше мріє, він відповів без посмішки: «Повернутися додому!».

Найбільше мене вразила історія наймолодшого переселенця з міста Кіровська Луганської області – Володі Солов'яна. Говорять, що очі – то дзеркало душі. У нього глибокий погляд і сумні очі. Він розповів, що його мама працювала швачкою, а тато ремонтував тепловози. Місто, де вони мешкали, було дуже гарним, з ляльковим театром, Музеєм кам'яних баб, парком з фонтаном. Проте, з початком війни, батьки втратили роботу. До школи у вересні хлопчик ходив лише тиждень, потім почалося бомбардування. Батьки купили квитки на найближчий автобус – так вони залишили рідну домівку. Доля закинула родину до нашого міста. Пошу-

ки житла, роботи, вирішення побутових проблем лягли на плечі батьків, проте не могли не хвилювати й маленького Вову. Лякала невідомість, невизначеність майбутнього. Вова майже ні з ким не спілкувався. Найбільше любив з батьками гуляти вулицями Харкова, а особливо яскравим і радісним було відвідування парку Горького. Згодом став спокійнішим, порозумівся з однокласниками, знайшов нових друзів. Проте десятирічний хлопчик кожного дня згадує свою домівку й сумує за мирним життям, колишніми друзями. «Я хочу, щоб ця війна все ж таки закінчилася, а ми повернулися на батьківщину, щоб на Донбасі знову були мир і спокій».

Мерицу Ксюша залишала з батьками місто Алчевськ на автомобілі, бо квитків на автобус вже не було, починалася паніка. Зібравши найнеобхідніші речі, залишивши квартиру, меблі, речі, які не можна вмістити в легкове авто, переїхали до Харкова. Дівчинка увесь час нервово сміється. Вона зізналася, що багато хто з однокласників її не розуміє, дехто підсміюється, хтось не хоче спілкуватися, хоча своїм новим життям майже задоволена: жити не в своєму будинку, але не лякаючись вибухів і пострілів, набагато краще, ніж загинути у власній квартирі або весь час переховуватися у підвалах без води, тепла та їжі, бачити, як на твоїх очах зникають від вибухів цілі квартали, від пострілів гинуть знайомі, лякатися мародерів, що виходять на полювання з метою легкої наживи...

Ані я, ані мої нові знайомі не є фахівцями в політиці, але ми є громадянами європейської країни, цивілізованої держави, яка повинна гарантувати своїм громадянам певні права. Зокрема, за Конвенцією прав дитини. Чому політики вирішили позбавити щасливого дитинства Вову, Максима, Сергія, Ксенію та сотні тисяч інших дітей? Чому більшість вимушених переселенців самотужки вирішують проблеми пошуків засобів для життя на нових місцях? Кому потрібна й вигідна війна на Сході України, яка триває вже чотири роки, офіційно залишаючись антитерористичною операцією? Чому європейська спільнота, яка так підтримувала Україну в 2014 році, зараз посідає місце стороннього спостерігача, мотивуючи це внутрішнім конфліктом? А як же тоді європейські цінності?

«Небесна сотня» визнана Героями України. А ким є тисячі загиблих військових, мирного населення за ці роки? Кожного ранку проїжджаючи повз міський цвинтар, я бачу, як все більше з'являється на окремій алеї жовто-блакитних прапорів. Коли я запитала в тата, чому на цих могилах майоріють державні прапори, він пояснив, що так ховають воїнів, що загинули на Сході, воїнів АТО. Це означає, що в їхні родини, в мирний регіон – Харків, теж прийшла війна й принесла смерть найріднішої людини – сина, батька, чоловіка або брата. Це означає, що вона не лише забрала найдорожче – життя, але й обірвала чийсь мрії, сподівання, надії, осиротила таких же, як і я, дівчинку чи хлопчика... Мені стало боляче й

дуже страшно, бо зрозуміла, що війна, насправді, зовсім поряд, будь-якої миті може зачепити кожного з нас. Поки я не знайшла відповіді на усі свої питання, але якщо б мала нагоду звернутися до найвпливовіших політиків Європи, закликала б їх зупинити військовий конфлікт в Україні, бо найвищою цінністю є життя людей, навіть якщо вони мають різні погляди. *In varietate concordia!* Чи не так? Тож спробуємо разом об'єднатися заради миру й процвітання, знайти взаємопорозуміння, щоб кожна дитина мала свою домівку, батьків, можливість навчатися у рідній школі, почувала себе в безпеці! Дорослі, залиште нам дитинство! Хай на землі панує мир!

Україна починається з Луганська

Загоруйко Поліна
м. Северодонецьк (Луганська область)

«Україна починається з Луганська» – саме такі слова було накреслено над сценою школи № 59 у Луганську. Це була єдина в місті українська гімназія, яка спочатку стала рідною домівкою моєму старшому братові, а потім і мені. Гімназія навчила нас любити й поважати українську культуру, розкрила всю красу й багатство рідної мови.

Я малювала, танцювала «Рушничок», грала на окарині. Хіба ви не знаєте, що таке окарина? Це давній духовий музичний інструмент, схожий на флейту, але з глини. Ми замовляли окарини у відомого майстра народних інструментів із Закарпаття. Українці називають її дуже поетично – «зозулька».

Але все змінилося в один момент. Разом із батьками нам довелося поїхати з рідного міста. Виїжджали через Станицю Луганську. Мені запам'яталося «кладовище» знищеної військової техніки на околиці селища: понищені БТри, розбиті «башти» танків, обгорілі вантажівки. Видовище жахливе! Це справжнє «обличчя війни». Було дуже страшно. На блокпосту стояли стомлені, схвильовані арміїці, які перевіряли документи. Мабуть, вигляд я мала жалісний та переляканий, тому що один із них несподівано посміхнувся та вимовив українською: «Не хвилюйся, мала, усе буде добре».

Пройшло вже більше трьох років. У Северодонецьку я познайомилася з чудовими дівчатами, які стали мені подругами, відвідала оздоровчий табір під Києвом, разом із батьками побачила багато красивих та цікавих міст України. Я співаю в ансамблі, займаюся аеробікою. А ще цього літа, завдяки проекту «Інтеграція через діалог», завітала до Черкащини. Там я познайомилася з чудовими людьми, отримала масу вражень та чудових спогадів.

Багато цікавого сталося за цей час... Але на окарині я поки не граю та іноді відчуваю, що частка мене залишилася вдома, у Луганську.

Саме тому дуже сподіваюсь, що слова першого українського військового, якого я зустріла на вільній українській землі, обов'язково здійсняться, та над сценою моєї рідної школи знову з'являться слова: «Україна починається з Луганська»!

Не згадуй!

Комякова Оксана
м. Стаханов / Кадіївка (Луганська область)

Згадай обдерті двері рідного під'їзду. Тисячі різнокольорових оголошень, що поширено приклеєні одне на одне. Ти уважно розглядала їх, знаючи, що для тебе вони жодного сенсу не несуть. Пригадуєш?

Згадай привітні обличчя бабусь, що постійно сиділи біля твоєї дев'ятиповерхівки і обговорювали гостросоціальні і політичні теми. Ти віталася з ними вже рефлекторно, а вони тепло посміхалися.

Згадай дратівливі звуки бензозосилки. Було літо, в планах був сон до обіду, а за вікном: «Дрррин, дрррин...».

Але, чомусь, ти була навіть вдячною тому набридливому косареві, вийшовши на вулицю й почувши запах свіжоскошеної соковитої трави.

Згадала? Подумай: те, що було рідним і, можливо, буденним колись, тепер – абсолютно чуже, може, навіть і вороже.

Ти його давно відпустила. Але чомусь постійно згадуєш.

Зрозумій це, усвідом.

Усвідомила? А тепер забудь. Не згадуй!

Раніше я чула про «дітей війни» тільки з телевізора. Незнайомі бабусі й дідусі розповідали про жахи війни, а я слухала і навіть не могла припустити, що колись і мене спіткає така ж доля.

Раніше все було по-іншому. Раніше і я була іншою...

Вже четвертий рік нашу країну вмиває брудна, кривава злива, що має назву війна. Четвертий рік матері плачуть за своїми синами, четвертий рік цей огидний дощ топить безліч життів, четвертий рік в моєму рідному місті панує «руській мір». І мені боляче розуміти те, що Стаханов, де я народилася, вже ніколи не стане моїм. Я ніколи не зможу звикнути до його сірості. І до його сірих і злих мешканців. Злих на весь світ, тільки не на себе...

Мені прикро через те, що люди, яких я звикла бачити щодня, тепер знаходяться за сотні кілометрів від мене; усі мої однолітки можуть на вихідних поїхати до бабусі, а мене, якщо я раптом зберусь до неї у гості, дорогою можуть просто вбити.

Раніше я обожнювала салюти й феєрверки, постійно бігала до вікна, щоб їх краще роздивитися. А тепер їх ненавиджу. Коли я чую звуки салютів або петард, моє серце починає шалено калатати, і я, як мала безпорадна дитина, біжу до батьків із питанням: «Це точно салют?».

Я дуже боюся, що пережите чотири роки тому повториться ще раз. Дуже боюся почути звуки вибухів. Боюся знову готуватися до переїзду невідомо куди, прикріплюючи до машини напис «У машині діти», щоб

по нас, не дай Боже, не стріляли. Боюся знову побачити блокпости і злі обличчя ополченців.

Мені набридло жити в постійному страху. Я все одно систематично прокручую в голові свої дії, якщо раптом почнеться бомбардування: «Не панікувати... Ближче до дорослих... Знайти підвал... Перечекати... Тільки не панікувати!»

Іноді згадую, як чотири роки тому я йшла зі школи (тоді я закінчувала 5 клас) і слухала, як десь високо над деревами співають птахи. Тоді я мріяла політати разом із ними. Я уявляла, як це, мабуть, чудово – дивитись звисока на свою малу батьківщину і щось собі наспівувати. Тепер я навіть не можу глянути на неї зблизька. Не приїду на свою дачу, не увімкну світло в рідній оселі, не зазирну в очі першій вчительці. Колись все це було рідним. А зараз – дуже незвичне, наче й не моє зовсім. І поки на головній площі мого міста будуть висіти триколори, воно не стане моїм. А моє воно поки тільки в мріях, в світлих дитячих мріях...

Але я все частіше ловлю себе не на переживаннях чистих емоцій, а на думках. Наприклад: життя було поруйноване, але воно поступово стає на нові рейки. Життя віднайшло нове русло. І воно – гарне!

Книга життя

Куриляк Вікторія
м. Харків

«Я люблю життя. Чесно кажу. А ще я люблю подорожувати. Потяг – це настільки класно! Але це було колись. Тепер я ненавиджу потяг, вагон, і все, що з ним пов'язано. «Дебальцево – Харків». Вагон № 6.

Йду по вулиці. Мені здається, що на мене дивляться люди, наче посміхаються... Коли я востаннє бачив усміхнене обличчя, воно не принесло мені радощів.

Наступний крок мого життя. Заходжу в автобус, на мене дивляться багато очей, і одні з них – чисті, неймовірні, які не бачили й не відчували тих мук, що відчував я. Це були оченята маленького хлопчика. Мить – думки зринають. У мене в душі промайнула радість, щастя за хлопчика, бо він не буде прокидатися від нічних жахів, а може це й не буде сон...

Ми доїхали до нашого нового будинку. Мені він не сподобався, але показувати своє невдоволення я не міг, бо знав, що іншого вибору немає. Я дуже сумую за своїм будинком, за улюбленими місцями, за улюбленою секцією.

Найбільший, мабуть, для мене крок – це піти до нової школи. Я дуже вагався, але як тільки моя нога ступила на поріг школи, я побачив таку веселу, але водночас дивну картину. На вахті сиділа вахтерша, а біля неї сидів собака-спаніель. До мене підійшов, потерся і помуркотів мені товстий рудий кіт. І я зрозумів, що у цій школі є душа. Справді, я не помилився: у класі мене прийняли добре.

Ось уже два роки, як ми переїхали до Харкова. І батьки сказали: «Якщо хочеш, можемо повернутися додому. Усе реконструйовано, повернемося в Дебальцево». У моїй голові зійшлися дві емоції – радість і сум. Я розумів, що дуже скучив за домівкою і хочу повернутися, але... за два роки я поріднівся з однокласниками, учителями. Тому я вирішив висловити подяку всім, хто брав участь у моєму житті, хоч і в цей короткий період часу...».

Ці слова і цю історію було розказано мені з уст мого однокласника, гарної людини і дуже розумного хлопця. Узявши у нього інтерв'ю, я зрозуміла й відчула усі його почуття, емоції, а також страждання.

Запитавши в нього ким є «патріот», я була здивована, бо він сказав прегарну фразу: «Патріот – це не той, хто б'є себе у груди і кричить: «Я захищаю Україну, Я, усе Я!», а той, хто встане, піде і скромно покладе життя за рідну державу, якщо доведеться».

Я вважаю, що війна – це дуже страшно. Важко забути той жах, що пронизав кожную людину до кісточки. Але є такі люди, які готові пере-

горнути свою сторінку, ту, яка просочена страхом, образою і стражданнями.

У кожної людини є своя книга. Це її життя, доля. А чи перегорнув мій однокласник іншу сторінку свого життя?

Залишити дім – почати спочатку?

Матушко Ілля

смт. Асканія-Нова (Херсонська область)

Мене звать Ілля. Мені 13 років. Я народився у типовому шахтарському містечку з типовою назвою Шахта-20, Шахтарського району Донецької області. Народився у родині кухарів. Коли мені було 5 років, з сім'ї пішов батько. А згодом у мене з'явився вітчим і через деякий час – братик Ваня. В мене було щасливе дитинство: я відвідував школу, любляв грати в баскетбол, з друзями ми часто пропадали на вулиці, каталися на велосипедах, будували саморобні укріплення – халабуду і, як справжні хлопчачки, грали у «войнушку». А потім прийшов 2014 рік. І у «войнушку» почали вже грати дорослі. Прикро, але довелося покинути рідний дім, тому що залишатися стало небезпечно. Ми поїхали до рідних у Росію, у курортне місто Геленджик.

Там нас прийняли добре, жодного негативного ставлення не відчували. Спочатку в школі було незручно, адже навчання проводилося російською мовою, проте, згодом звик. У свою чергу, однокласники просили мене поговорити з ними українською, запитували, як ті чи інші предмети звучать українською. Тоді я відчував себе справжнім іноземцем. Мені було дивно, що хтось може не розуміти українську.

У школі я швидко освоївся, у мене з'явився друг Дмитро, який теж був новеньким. Він переїхав до Геленджика із Сиктивкару (Ох, і назва у міста! І як вони її вимовляють?). З Дімкою ми грали у комп'ютерні ігри, часто гуляли, фантазували. І зараз підтримуємо зв'язок через соціальні мережі.

У Геленджика ми жили у бабусі, а згодом почали орендувати власну квартиру. Мама працювала кухарем, а вітчим підробляв на будівництві. Але через геленджицький клімат, що виявився для нас з братом занадто суворим, ми часто хворіли. Життя у місті було недешевим, часто не вистачало коштів. Батьки почали замислюватися про зміну місця проживання. Поштовхом до переїзду стала сумна звістка з України – померла бабуся вітчима, після якої залишився будинок.

Таким чином, ми відправилися у чергову подорож, на цей раз до Асканії-Нової. Колись малим я бував у цьому мальовничому містечку. Тоді ми їхали на відпочинок до Криму і заїжджали до родичів. З тієї подорожі я мало що пам'ятаю, але, гадаю, що залишився задоволеним. Отже, взимку 2016 року я опинився в Асканії-Новій та пішов до місцевої школи у 6-ий клас. Спочатку мені було важкувато, адже знову довелося звикати до україномовних підручників, писати українською. Пам'ятаю, як мій перший диктант з української мови у новій школі було оцінено у цілий

один бал! Таку оцінку мені поставили через те, що примудрився замість української «є» у кожному слові написати російську «е». Тоді український правопис був для мене дійсно проблемою, але дякую учителям, що із розумінням поставилися до мене, вони дуже мені допомогли.

Я потрапив у великий дружний клас, з однокласниками зійшовся відразу. Народ у класі вельми різноманітний: є дівчатка-відмінниці, є хлопці, про яких зазвичай вчителі кажуть: «Мої очі тебе б не бачили», є спортсмени, музиканти. Всі – творчі особистості, кожний цікавий по-своєму, з кожним є про що поговорити. В мене з'явилися нові друзі, які «підсадили» на футбол так, що зараз я відвіую секцію та мрію стати відомим спортсменом, як Рональдо чи Поль Погба. Проте, розумію, що для цього треба дуже багато працювати над собою. Я вболіваю за рідний «Шахтар» та мадридський «Реал» і слідкую за їхніми виступами у різних турнірах. Мрію побувати хоча б на одному з матчів, взяти автограф у гравців чи придбати футболку.

В Асканії-Новій нас прийняли дуже добре. Знаю, що заповідник створили в ХІХ столітті німецькі колоністи Фальц-Фейни, які зробили вагомий внесок у розвиток цього регіону. Зазначу також, що це містечко унікальне не тільки заповідною природою, але й людьми. В Асканії ми не відчули жодним чином осудів чи нарікань з боку місцевих жителів, а навпаки – люди тут привітні, добрі, готові допомогти, порадити, підказати.

У школі справи йдуть добре, вчусь посилено, вчителі подобаються (сподіваюсь, я їм теж), вони всі різні, вимогливі, але справедливі, уважні та вчать корисного. Не знаю, чи це пов'язано з тим, що почав займатися спортом, чи через сприятливий клімат, але я помітив, що став рідше хворіти. Отже, із впевненістю можу сказати, що Асканія стала моєю не тільки третьою домівкою, а й справжнім домом.

Цього року в нас змінився учитель математики. Я був здивований, коли дізнався, що Ольга Олександрівна – теж переселенка з Донбасу. Якось після уроків заглянув до неї, щоб вона допомогла із виконанням деяких завдань. Ми розв'язали задачі, а потім вона пригостила мене червоним та жовтим яблуками, і ми поділилися одне з одним своїми історіями.

Я дізнався, що до війни Ольга Олександрівна викладала у Донецькому національному технічному університеті на кафедрі вищої математики, а її чоловік, Віктор Алімович, архітектор за освітою, будував донецький аеропорт ім. Сергія Прокоф'єва, а саме керував будівництвом диспетчерської вежі.

Коли почалися бойові дії, син Ольги Олександрівни з сім'єю відразу покинув Донбас та поїхав до Польщі працювати у сфері ІТ-технологій. Ольга Олександрівна згадала, як було страшно їздити на роботу, коли по вулицях ходили озброєні люди, а старенький тролейбус на перехрес-

тях обганяли танки та військові джипи. Тоді вчителька зрозуміла – треба залишити регіон, тому що жити в таких умовах стає небезпечно. І подружжя разом із собакою приїхали до Асканії-Нова, де проживає батько її чоловіка.

Чоловік Ольги Олександрівни влаштувався на роботу до Біосферного заповідника «Асканія-Нова» ім. Ф. Е. Фальц-Фейна на посаду провідного інженера-будівельника, а Ольга Олександрівна пішла до школи. Університетському викладачеві виявилось непросто вивчати математику з п'ятикласниками, а задачки для дітлахів з групи продовженого дня взагалі здавались неймовірними тортурями. За словами Ольги Олександрівни, їй багато у чому допомогли колеги. Смішна, напевно, ситуація, коли шкільний вчитель з університетським викладачем вирішують завдання для початкових класів.

Зазначу, що, незважаючи на складні життєві випробування, коли довелося залишити влаштоване життя та почати «з нуля», Ольга Олександрівна не втратила оптимізму, вона завжди посміхається, привітна, позитивна, випромінює радість. Її уроки цікаві, вона доступно пояснює матеріал, у неї хочеться вчитися.

Я уявляю, що відчуває зараз її чоловік, коли мова заходить про Донецький аеропорт. Найсучасніший аеропорт Європи, що приймав рейси з багатьох країн світу, мав злітну смугу, куди приземлялася легендарна «Мрія». Аеропорт, диспетчерська вежа якого була найвищою у Європі. Але так було раніше. Сьогодні ж від красеня-аеропорту залишилися лише руїни. Дивно розпоряджається доля... Вчитель поцікавилася, ким я хочу стати у майбутньому. Я відповів, що люблю футбол, проте не проти повчитися й комп'ютерних наук. І тоді Ольга Олександрівна поміркувала, що у разі повернення на Донбас, вона залюбки запросила б мене до себе на факультет. Хто знає, як там буде далі, але зараз ні мені, ні Ользі Олександрівні повертатися на Донбас не хочеться. Боляче бачити, що з ним зробила війна.

Мабуть, я ще замалий та погано розуміюся на світовій політиці, але, гадаю, якби не було б цієї незрозумілої, нікому не потрібної війни, скільки би вціліло людей, скільки громадян працювало б на благо нашої України і скільки доль вдалося б вберегти! Проте, із сумом бачимо, скільки людей виїхало за кордон у пошуках кращої долі. Тепер вони в інших країнах. Вважаю, що не можна їх засуджувати за цей крок, адже вони рятували життя: своє та рідних. Просто сумно, що рідна країна втратила стільки талановитих працівників.

Я люблю свою країну, мені комфортно вже у моїй Асканії-Новій, я прагну бути корисним Батьківщині. Мені б дуже хотілося, щоб політики порозумілися, сховали власні амбіції й образи та почали змінювати світ на краще. Хочу також побажати всім, хто опинився у моїй ситуації, щоб

не вішали носа. Сьогодні моїм батькам доводиться важко, і, мабуть, постане питання про від'їзд на заробітки, але всі ми повинні намагатися з оптимізмом дивитися у майбутнє.

Ось така моя історія – історія хлопця, якому довелося залишити рідний дім через війну, і який зустрів вчительку-землячку в Асканії-Новій, що стала для нас другою малою Батьківщиною.

Зірваний концерт

Педь Єлизавета
м. Сєверодонецьк (Луганська область)

Мене звати Ліза. Я навчаюсь у 9 класі і вже майже чотири роки живу у Сєверодонецьку, хоча народилася у Луганську.

Початком війни для мене стало скасування щорічного концерту в моїй музичній школі, бо масові заходи можуть бути сприйняті неправильно. У моїй школі на батьківських зборах говорили про закриття навчального закладу, тому що навчатися буде дедалі небезпечніше. Другий семестр мого 5-го класу закінчився дуже рано – 16 травня. У школі на власній полиці я залишила деякі свої речі, бо мала надію повернутися туди наступного року. Оскільки навчання було закінчене, я допомогала татові на роботі, а він у якості винагороди, пригощав мене шоколадками.

Одного разу, повертаючись додому, ми з татом стояли на зупинці і чекали автобус. Неподалік пролунав гучний вибух, і я почула крик та плач наляканої маленької дівчинки. Мені хотілося віддати їй ту зароблену шоколадку і міцно обійняти. Мені стало так шкода тих дітей, яким доводиться чути ці відлуння війни, адже вони не винні, що дорослі не можуть мирно вирішити свої проблеми. Я жила на краю міста, тут найгучніше було чути постріли. Кожного разу, коли я шла додому, згадувала татову настанову: «Коли чуєш вибух – лягай на дорогу, не дивлячись на чистий одяг, бо життя важливіше». Я люблю їздити на велосипеді, але на той момент тато суворо наказав не кататися і не гуляти без дорослих, бо від цього залежало моє життя. Одного разу, коли мене із сестрами і мамою не було вдома, тато почув розмову двох п'яних солдатів «ЛНР», які часто розгулювали по вулицях. Вони стояли біля воріт нашого двору і розмовляли:

– Дай пострелять.

– На.

Націлившись на наші ворота, один із них хотів вистрілити, але їх, на щастя, відволікла машина, що проїжджала повз. Коли вже вдома моя сім'я чула вибухи, ми перебігали у більш безпечну кімнату і, лежачи на підлозі, чекали, поки все закінчиться.

Моя мама говорила, що конфлікт буде продовжуватися максимум три місяці, і це давало надію на щасливе майбутнє у рідному місті. Ніхто не підозрював, що всі події настільки затягнуться. Деякі татові друзі піддалися маніпуляціям ворожого війська і пішли на війну. На роботі з'являлися прихильники різних думок, але тато був прихильником України.

Ситуація була дуже небезпечною, адже говорити про Батьківщину ми не могли, бо за це можуть і побити, і обікрасти, і навіть убити. Я вважаю, що у XXI столітті не повинно виникати війн. Ми – не люди кам'яного віку, щоб вирішувати проблеми силою. Ще у 920 році княгиня Ольга запроваджувала дружні відносини із сусідніми державами. Тому я не розумію, чому, замість побудови щасливого майбутнього, ми руйнуємо те, що у нас є.

Україна – це держава, яка має великий потенціал для всебічного розвитку, так чому ми досі використовуємо аргумент сили?

Кожного літа нас із сестрою відправляли до бабусі у Северодонецьк. Тому 11 липня 2014 року ми поїхали на канікули разом із мамою та дворічною сестрою. Тут теж не обійшлося без непередбачуваних ситуацій. Ми приїхали на автовокзал і вже сиділи в автобусі. Почувся дуже гучний вибух, людей охопила паніка, всі без речей вибігли з транспорту і попрямували до сховища. Ми сиділи там, а потім, через хвилин 15, нас випустили, щоб ми виїхали з міста.

Приїхавши до Северодонецька, ми не хотіли виїжджати до Києва чи Дніпра, бо тато залишився у Луганську. Тим паче, навіщо далеко їхати, якщо повернемося через три місяці до рідного міста? Тому місце проживання стало остаточним.

Ми з сестрою далеко не перший раз були у Северодонецьку і вже мали багато друзів, орієнтувалися в місцевості та знали місто не гірше рідного. Незважаючи на це, я ніколи не уявляла собі, що буду вчитися у Северодонецьку. Записавшись до школи, я одразу познайомилася з класним керівником, яка згодом стала не тільки улюбленим вчителем, а й добрим другом.

Зустріч з однокласниками пройшла не так добре: я говорила багато зайвого, а вони були не дуже відкриті для розмови. На щастя, до класу перейшло ще кілька дівчат із Луганська і Стаханова, тому мені не було самотньо. Більшість переселенців нашого класу поїхали до рідного міста вже після осінніх канікул, а я залишилася тут. Це стало поштовхом владнати стосунки з іншими однокласниками.

З цього моменту пройшло декілька років, і ми разом пережили багато як веселих, так і сумних подій. Однією із найяскравіших подій став мій перший у житті ярмарок. У минулій школі не проводили подібних заходів, тому для мене це стало відкриттям. Пам'ятаю, як ми давали картки із побажанням гарного дня чи веселого настрою, продаючи певну річ. Другою подією став похід у парк на пікнік. Ми слухали музику, розважались, грали у м'яч і багато розмовляли. Цей день дав мені купу неймовірних вражень і натхнення на нові досягнення.

У майбутньому я хочу навчатися у Луганській Академії мистецтв, молодша сестра піде у перший клас, а старша – до коледжу. Тато й мама

знову будуть працювати на улюблених роботах, і ми всі, я вірю, будемо жити щасливо.

Страх, передчуття і надія

Собіна Таїсія
с. Сторожеве (Донецька область)

Життя... Воно таке мінливе... Ти не знаєш, коли щось зміниться чи потрібно буде щось змінити. Я і не знала, що почнеться війна, і я повинна буду змінити все своє життя, своє місце проживання, свою школу, домашніх улюбленців.

Щовечора в нашому затишному домі, після напруженого робочого дня, моя мама вмикала телевизор і вся родина дружно дивилась новини. Телебачення показувало людей, що мітингують на Майдані. Дорослі часто обговорювали новини. Тоді я ще не розуміла, що відбувається. Мене насторожували лише стурбований голос мами, похмуре татове чоло і тривожні інтонації ведучого диктора програми «Новини». Через деякий час у нас вдома почалися розмови про те, що Донбас вирішив відділитися від України і стати самостійною республікою. Слово «республіка» було для мене нове й не так лякало, як слово «відділитися». Відділитися – означає не бути разом, не жити разом. Я не розуміла, чому мій рідний край не хоче жити з Україною.

Страх і передчуття чогось жахливого все збільшувалися. Мої батьки почали хвилюватися, бо коли я була у школі, чулися віддалені вибухи і постріли. Одного вечора я спокійно заснула в своїй кімнаті. Поруч спало улюблене лисеня Веселеня, якого мені подарували батьки на День народження. У сусідній кімнаті, згорнувшись калачиком, спав кіт Кузя – мій та мамин улюбленець. Але вже вночі ми прокинулися від двох сильних ударів, що пролунали так близько від нас, налякавши всю мою родину. Мені здалося, що найбільш зляканою була мама. Тільки згодом я зрозуміла: боялася вона, передусім, за мене – свою єдину донечку. Вже вдень я дізналася, що снаряди впали на подвір'я нашої сусідки, яка мешкала через будинок від нас. Батьки стривожилися, бо не знали, як нам бути далі. Тоді й прийшло до мене розуміння, що почалася війна.

Часто телефонувала бабуся і питала, яка в нас зараз ситуація. А розриви снарядів, вибухи, постріли, тим часом, чулися все частіше і були все ближчими. Через тиждень стривожена бабуся знову зателефонувала і наполегливо пропонувала нам переїхати до неї. Мама ще вагалася, та, зрештою, все ж погодилася поїхати зі мною до бабусі. Залишивши мене в безпеці, вона повернулася в місто працювати. Але конфлікт все більше розпалювався, і мама вирішила переїхати до нас з бабусею, хоча так важко було покинути свій дім і роботу напризволяще.

Село Сторожеве стало нашим постійним місцем проживання, бо їхати нам більше не було куди. Бабуся – наша єдина рідна душа, що живе

на мирній території. Ми хвилювалися, а вона розповідала нам про доброзичливих людей, які живуть у них в селі. Говорила, що вони завжди допоможуть у скрутну хвилину. Тому мої уявлення про них були добрими і сповненими надії на все хороше. А потім я побачила, що все, про що говорила бабуся, насправді так і є. Ще я боялася йти у нову школу, бо не знала як зустрінуть мене однокласники, чи знайду я нових друзів. Ходити у нову школу було далеко, але цікаво. Їхати потрібно було в інше село, через степ. Які відкрилися мені краєвиди! Степ бував різними барвами трав і квітів: ковилою, перекотиполем, пижмом, фіалкою, льонком і шавлією... У небі шугав степовий орел, а на березі невеличкої річечки стояла чапля.

У школі мене зустріли привітно. Однокласники, всі як один, намагалися зі мною потоваришувати, а вчителі допомагали у навчанні. В класі було затишно, наче у сімейному колі. Та найбільше запало мені в душу свято Першого дзвоника, на якому мене радо прийняли до школи, і всі мої тривоги розвіялися. Чудові спогади у мене і про відвідини сільського музею, розташованого неподалік від школи – «Садиби барона М. О. Корфа та В. І. Немировича-Данченка». Цікаво було роздивлятися експонати, дізнаватися історію нашої школи, яку відкрили в пам'ять про барона Корфа – батька дружини В.І Немировича-Данченка. Через деякий час школі дали ім'я цього видатного громадського діяча і просвітителя.

Майбутнє я уявляю собі затишним, лагідним і мирним. Донбас, на решті, з'єднається з Україною і я повернуся додому, у своє рідне місто. Тільки обіцяю, що буду часто навідувати село Сторожеве, свою бабусю, школу, однокласників і вчителів, які стали мені рідними. Бо ми всі – одна країна! Донбас – це Україна!

Клінічний переїзд

Волинська Ярослава
м. Харків

Україна – це наша велика Батьківщина. А рідне місто – як великий будинок. Покидаючи його, Ви полишаєте близьких людей та улюблені для душі парки і вулиці.

У моєму місті дуже багато переселенців: не лише дорослих, а й дітей. Для мене було важко навіть переїжджати з однієї квартири в іншу. Отож, покинути місто, тим паче вимушено, дуже складно.

«Досі вболіваю за команду «Шахтар»...

Серед харків'ян багато переселенців і серед дорослих, і серед моїх однокласників.

Мій знайомий переповів мені свої почуття: «Я з Донецька, вулиці і дотепер пам'ятаю краще, ніж харківські, хоча тоді був молодшим. Мабуть, вони вже змінилися, якщо взагалі є, – сміючись розповідає хлопець, – квартира не знаю у якому стані, і хто там живе. Ми полишили помешкання і там тепер інші люди. Я дуже боюся, що не повернуся до Донецька. Та сподіваюся, що зможу це зробити...»

...Я й досі вболіваю за команду «Шахтар» – для мене це дуже важливо.»

«Ніби втрата частини життя»...

Не лише зі Сходу, але й із Півдня люди мусять їхати зі сльозами: «Я прожила в Криму усе дитинство аж до шістнадцяти років і їздила у рідне місто до 2014 р. А потім довелося усе обірвати: покинути домівку, потім продати її, втратити друзів, що залишаються мешкати там і не підтримують мене. Це ніби втрата частини життя. Я сподіваюся, що, може, хоч у старості зможу дивитися на море у рідній Керчі.»

Усі ми – українці !

Сподівання та надії допомагають людям оговтуватися від пережитого та миритися з думками.

Та харківські вогні мешканців міста запалюють надії у серцях переселенців, а насправді вже наших земляків.

Бо усі ми – українці !

У пошуках мирного життя...

Гапєєв Леонід
м. Харків

Петро із дружиною Світлавою та донькою Катериною любили подорожувати Україною. У мирний час вони об'їздили багато великих і маленьких міст, сіл, селищ і містечок. Про Бердичів якось чули, але жодного разу не бували тут. Приїздили до обласного музею космонавтики імені Корольова, розташованому в сусідньому місті Житомирі. Але іноді доля складається так, що, попри усілякі негаразди, відкриває нові обрії життя.

До початку сумнозвісних військових дій на Сході країни Петро в Луганську працював фотографом та продюсером, Світлана – екскурсоводом та, водночас, журналістом. Після масових переселень мешканців Донеччини та Луганщини до Німеччини, Польщі, Росії та різних міст України через нескінченну АТО, родина Бердників, як вимушені переселенці, переїхала з Луганська до Бердичева. Близько двох років жили тут. Завдяки певним заощадженням, перші півроку родина не бідувала.

На перших порах батьки шукали роботу, а точніше – власну справу. У дні веселого й гарного настрою дорослі разом з донькою прогулювались центром міста, вулицями й міським парком, милуючись архітектурою, яка збереглася крізь призму багатьох століть. А коли їм на душі ставало сумно, то робили собі неформальні екскурсії на кладовищах. Обійшли загальноміське, єврейське, польське, а ще й різні кладовища при церквах. Тут кожен об'єкт мав свою мовчазну велич історії. Як казали євреї про себе, їм часом немає що сказати чи розповісти. Але завжди є, про що згадати. Отож, занурених у землю «бібліотек» людських душ є тут безліч. До того ж, екскурсії на кладовища безкоштовні й неофіційні. Тому можна розганяти власний смуток самотійно, без сторонньої допомоги. Без допитливих педагогів, балакучих екскурсоводів чи небайдужих психологів...

Нове місто – будинок толерантності

Але ж у Бердичеві є, що подивитися, окрім костелів, синагоги, різних кладовищ. І влітку, і взимку, і в часи веселі, і в хвилини сумні... Тому родина Бердників дуже полюбляла вихідні. Можна подивитися, як мирно співіснують, красиво вдягаються й культурно спілкуються між собою люди різних національностей та релігій. Бердичів став для родини переселенців своєрідним «будинком толерантності». Прогулюючись містом у такі дні, відвідуючи служби Божі православної та католицької віри, вони відчули те, що Бог єдиний і дорога до храму в кожного своя. А можна просто спробувати відчути себе «громадянином світу», який гармонійно і комфортно відчувається в новому культурному середовищі. До речі,

саме рівень культури, піднятий так високо, приємно здивував нових міських жителів. Адже у великих мегаполісах відчувався дух суперництва, а в Бердичеві усі знали один одного. Хоча й не так масово, як у тому відомому анекдоті, коли університетські екзаменатори змусили єврея перелічити всіх загиблих під час Другої світової війни поіменно. Але, чомусь, Бердники були впевнені, що під час шкільних уроків краєзнавства учні могли назвати дуже багато прізвищ та імен своїх співвітчизників, що живуть поруч із ними в рідному Бердичеві. Просто люди вміли між собою по-діловому домовлятися. Кожен «ішов до свого по своє»... І в цьому теж прослідковувався свій позитив маленького міста, що зазнало не тільки нацистську окупацію, а ще й випробувало на собі у минулих століттях особливості магдебурзького права!

Бердники захопилися історією та постійно цікавилися сучасністю нового міста із розміреним спокійним і цілком мирним життям. Іноді шукали те місце, де був колись соціально-історичний музей. За досить короткий час родина з Луганська просто закохалася в чудову ауру міста Бердичева. Воно ж гостинно зустріло своїх нових мешканців. А згодом Петро заснував власну мистецьку агенцію й назвав її «Симфонії нового Бердичева». Дружина знайшла себе у журналістиці, дописуючи статті до місцевих друкованих видань, а з часом і до житомирських та столичних ЗМІ...

...Родина знайшла своє покликання в активному дослідженні цікавинок минулих років та відродженні й популяризації сучасних культурних надбань Бердичева. Донька теж виявилась небайдужою дослідницею діяльності громадських організацій. Познайомилась із сучасними проектами громадської організації «Добрі справи» й вирішила зробити ще одну цікаву річ, першу у своєму житті, заснувавши молодіжну громадську організацію «Перлини Бердичева». Тепер вона, як досвідчена й успішна старшокласниця, налагоджує культурні зв'язки школярів та студентів-переселенців із місцевими закладами освіти та культури в Бердичеві та Житомирі. Відверто кажучи, робота й громадські справи у цієї інтелігентної родини забирають чимало часу. Але, незважаючи на велику зайнятість, хоча б один раз на тиждень Бердники знаходять можливість зібратися разом...

Маленьке життя на тлі історії

Гулідов Матвій
м. Бахмут (Донецька область)

Я народився в українському місті Донецьку. Мешкав у Київському районі від самого народження до кінця шостого класу. Я відвідував дитсадок з трьох до шести років. Ці роки стали сприятливими для мого навчання: я все більше спілкувався з однолітками, приєднувався до колективної праці. З самого мого дня народження я виховувався в душі патріотизму. У моєму дитсадку часто проводилися відкриті уроки, майстер-класи, веселі ігри. Я пам'ятаю, що на кожному поверсі були розташовані кутки, в яких була українська символіка, її я бачив кожного дня.

Коли я прийшов до першого класу, мене трохи збентежило те, що зі мною навчалася набагато більше дітей, ніж було в дитсадку. Багато з них були знайомі між собою ще з раннього дитинства, десь з двох років, тому вони не намагалися знайти собі друзів, вони вже їх мали. Я ж, навпаки, шукав собі друзів, насамперед, однодумців. Я добре пам'ятаю, як ми на уроках музики співали українські пісні, тоді мені було дуже весело, наш клас ставав таким спорідненим, неначе ми відчували одне одного. Вся українська символіка з дитинства для мене ставала моєю частинкою, хоч я це і не усвідомлював.

Перейшовши до п'ятого класу, ми опинилися в іншій будівлі. Ми вже ставали школярами середньої ланки. Цей перехід був чимось подібним до того відчуття, яке відчувають сільські жителі, коли переїжджають до великого міста. Наша нова класна кімната була набагато більшою. Як і в попередніх навчальних закладах, де я навчався, на кожному поверсі були проілюстровані символи України, і ми частенько їх розглядали, а гімн тоді, як я добре пригадую, я вивчив напам'ять, бо був переконаний у тому, що це був мій обов'язок.

Коли я перейшов у шостий клас, то почав ходити на додаткові спортивні секції. У великому спортивному комплексі, який знаходився далеко від школи, я вирішив займатися боксом. Взагалі, усі важливі для мене навчальні і спортивні заклади, знаходилися далеко від мого дому. Наприклад, від квартири, де я жив, до школи, яка знаходилася у Ворошиловському районі, я доїжджав за 20 хвилин на трамваї. Для мене було справжньою трагедією, коли я щось залишав вдома, наприклад книгу чи зошит, або олівці з ручкою.

Боксом я займався приблизно три-чотири місяці, потім почалась війна. Вперше я почав помічати багато військових людей, і навіть їхній штаб, який був обкладений мішками з піском, біля мого дому десь за півтора місяці до початку війни. Одного разу, коли я йшов на заняття з

боксу, я почув якийсь глухий вибух, який був чутний з Донецького аеропорту. Після того мені ставало все страшніше, бо після секції, коли я повертався додому, а це було ввечері, вибухи лунали все частіше, і в моїй голові було все більше думок, що за темним провулком, через який я буду проходити, стоять військовослужбовці, які можуть завдати мені шкоди. Саме тоді я почав помічати ворожу для мене символіку.

Коли почалися справжні бойові дії, ми покинули нашу квартиру, через загрозу власному життю, і переїхали до села Клинове, де нас з радістю прийняли дідусь з бабусею. Це село знаходиться недалеко від лінії розмежування, і ми до сих пір живемо в напруженні, бо не знаємо, чи буде наступ ворожих військ.

Переїхавши до села, я почав ходити до нової школи. Сільські школи дуже відрізняються від міських, і це для мене було трохи неочікувано, бо я й не гадав, що колись я буду навчатися в селі. Не дивлячись на те, що про сільські школи кажуть люди, в мене склалося своє враження. Людей у класі менше, але роботи у вчителів не поменшало. Наприклад, нашим вчителем по алгебрі і геометрії був директор школи, і вона часто покидала уроки, пояснюючи це тим, що в неї з'явилися важливі справи. Тож, як можна здогадатися, з математикою в мене були проблеми. Але у цій школі мене почали брати на роль ведучого, або актора у якусь сценку. Це мені дуже подобалося, бо я ставав більш впевненим у собі. В житті мені щастило, і я не натрапляв на однолітків, що не поважали інших. Саме в сільській школі я вперше знайшов собі найліпшого друга. Але ще однією радістю для мене було те, що я, нарешті, почав на перервах між уроками помічати жовто-блакитну символіку: від цього мені ставало легше, бо я розумів, що я вдома.

Через два роки після навчання в сільській школі, мої батьки вирішили, що мені потрібне більш якісне навчання, і ми почали шукати вихід, який, врешті-решт, знайшли. Ми переїхали у місто Артемівськ, сучасна назва якого Бахмут, яке знаходиться в 20 км від села. Там я перевівся до школи, яка стала третьою в моєму житті. До речі, в цю школу я і продовжую ходити, і планую закінчити 11 класів, отримавши повну середню освіту. З перших днів мого навчання мене помітили завуч і директор школи, які почали залучати мене до шкільних свят, за що я їм дуже вдячний. З того моменту я навчаюся бути «світською» людиною. Я записався до секції МАН, відновив заняття боксом, займаюся додатковими інтелектуальними заняттями, вивчаю іноземні мови. Я вважаю, що в школі мене поважають, і я навіть можу похвалитися тим, що став президентом учнівського самоврядування.

Сьогодні я беру участь у багатьох заходах. Я ні на мить не сумніваюся в тому, що військовослужбовці, які захищають нашу країну, повинні отримувати не тільки медалі, а й прихильність дітлахів, що зі впевненістю

можуть пишатися тим, що в нашій країні є такі патріоти. В майбутньому я планую отримати вищу освіту і довести світу, що в Україні є не тільки мужні захисники Вітчизни, але й по-справжньому розумні й талановиті люди. Для мене найважливішим є те, що я навчаюся в країні, в якій виріс, і ніколи не зміню думки про те, що патріотом я став завдяки вихованню і впевненості в тому, що живу в рідній країні – Україні.

Примара жаху поруч зі мною

Єршова Любов

Небо. Воно майже блакитне, мовби хтось вичавив з нього всі фарби, залишивши лише згадку про них. Птахи проносяться над вечірнім парком, ледь не зачіпаючи мене своїми крилами. Навколо так гарно, що навіть і не віриться, що може бути так мирно та тихо, коли десь – усього за декілька сотень кілометрів – земля стогне від війни, приймаючи в свої вічні обійми чийсь молоді життя...

Ось уже другий рік, як я живу в цьому місті, намагаючись забути про війну, позбутися тих спогадів минулого, яке кожного дня невидимою тінню нависає наді мною. Це місто – нова сторінка мого життя, як би це банально не лунало. По-іншому не сказати ніяк. Хтось може думати, що це дуже добре й гарно, але ні, тільки не в моєму випадку. Я ніяк не втрачаю відчуття, що одного дня повернусь до справжнього дому. Повернуся? Це як ти приїжджаєш до якоїсь країни чи міста, тобі там може бути дуже добре, легко, але усе одно тебе тягне до дому. Напевно, дім буває тільки один, їх не може існувати одразу декілька. Щоб місто стало по-справжньому рідним, повинен сплинати час, необхідно пережити як добрі, так і погані події, пропустити через себе людей цього міста. Місто твоє – це вулиці, певні місця, які асоціюються з твоїми особистими подіями та спогадами. Ось оця гойдалка нагадує, як ти навчилася гойдатися, на якусь мить відчувши політ, і не важливо, що потім тобі зашивали розбитого лоба; а ось дерево – твоя домівка, маленька, без зручностей, але вже особиста; листя дерева – то твої перші «мільйони», здобуті у найлегший спосіб у житті. А нове місто – воно порожнє, тут немає нічого твого. А хто ти без минулого?

Зараз парк наповнений масою різних звуків: люди сміються, хтось свариться, діти грають, ну а я сиджу на старій лавочці й пишу електронний лист, бо там, де я зараз живу, мене завжди щось відволікає від цього. Коли я пишу, то повністю поринаю в цю справу. На папір легше вилити душу. Багато чого не вмю сказати вголос. А коли пишеш, зникають усі кордони й заборони, повна свобода – створюй свій світ, наповнюючи його своїми емоціями та почуттями...

І тут раптом вибух, а за ним – ще кілька! Невже?..

Усе... Знову примара жаху, що останнім часом постійно поряд зі мною, насувається на мене. Стає важко дихати й кожен подих забирає сили. Я скидаю з колін ноутбук й біжу, гнана страхом. Мені здається, що позаду чується крижаний подих смерті. А тут – парк, схватитися ніде, немає куди залізти, тому я падаю під великим деревом на землю й згортаюся калачиком, сховавши голову в обійми рук. Цій позі ніхто не вчить,

вона з'являється як прояв інстинкту самозбереження. Головне, щоб ця поза не стала останньою в моєму житті.

Невже це знову?! Навіщо?! Невже від війни не втекти, не схватись?!

Війна. Нещасні п'ять літер – а скільки жахів і смертей вони приховують у собі! Війна! Зупинися, благаю, мені, справді, досвіду вже достатньо було, я вже навчилася цінувати кожну мить життя...

Усе почалося звичайного дня. Так, ми чули про якісь заворушення й сутички, але, коли чуєш подібну інформацію, то здається, що це десь там, де нас немає, і нас це не торкнеться... Але того разу ми помилилися, прикро помилилися. Незабаром урвалося звичайне життя, стало страшно виходити з дому.

Коли тільки почалися перші обстріли в моєму рідному місті, ми були в паніці, хотілось лише одного: бігти звідси якомога далі. Але ж куди?! Тому після однієї перестрілки я відпустила свого папугу – нехай хоч хтось уникне долі слухати цей стогін землі, що захлинається від болю. Але людина зникає до всього... Згодом до нас прийшов жакливий спокій, коли вже не здригаєшся від вибухів.

Під час обстрілів ванна кімната ставала нашим притулком, де вся родина збиралася в очікуванні тиші. Ні в кого у ванній не зберігаються продукти, теплі речі й ковдри? А в нас це було... Ніколи не знаєш, скільки будеш сидіти в очікуванні.

Поступово місто, будинки, з якими було пов'язано так багато спогадів, перетворилися на купу руїн. На руїни перетворилося наше життя...

Тільки-но з'явилася можливість виїхати – ми нею скористалися. Навіть як слід не попрощалися з усім, що було нашим життям так багато років. А як шкода залишати усі рідні речі, які так багато значать! Вони й зараз ще там, якщо домівка ціла.

А друзі?! Я була дуже товариською людиною, кожного дня спілкувалася багато... Де мені їх знайти зараз?! Війна розкидала нас усіх по різних куточках держави, а кого – і по світу.

І мене ніяк не полишать нічні жахіття. Зараз уже рідше, а раніше я – уже досить доросла дівчина – приходила спати в ліжко до батьків. Війна навіть уві сні не відпускає своїх жертв... Так, страх поступово стихає: усе ж таки, час потроху стирає чіткість пережитого, яким би воно не було. Проте, мені здається, що людей, які бачили війну, я можу впізнати навіть десь на вулиці посеред натовпу – війна назавжди залишила в їхніх очах відбиток болю і втрат.

Раптом я відчуваю, як хтось сильно смикає мене за плече. Кілька голосів, прориваючись у темноту моїх думок, питають, чи все зі мною добре, чи, може, потрібна швидка допомога? Повільно розгинаючи залякле тіло та все ще тремтячи від страху, я сідаю під деревом, що стало моїм притулком. Бачу невеликий натовп поряд зі мною, переводжу погляд до неба і... бачу феєрверк.

Без місця реєстрації

Жаріков Марк
м. Бахмут (Донецька область)

Мене звали Марк. Я народився у Горлівці та прожив там 12 років. У Горлівці були мої родичі, найкращі друзі та улюблена школа. Але наприкінці травня 2014 року в Донецькій області були розпочаті перші бойові дії. Мої батьки були дуже стурбовані, як ця ситуація вплине на мене та мого племінника. Тому 1 червня я, мій племінник та двоє моїх найліпших друзів вже їхали в Бердянськ з моєю сестрою та тіткою. Спочатку було дуже важко: мені було страшно за моїх батьків та родичів, я боявся, що через таку ситуацію я буду вимушений покинути своє рідне місто.

На морі ми пробули півтора місяця, допоки в Горлівці не стало більш-менш спокійно. І вже в середині липня ми повернулися додому. Я дуже зрадів, що, нарешті, побачив своїх батьків, рідного брата, бабусю. Два спокійних тижні ми провели на дачі. Але одного дня, коли ми з моїм племінником дивилися телевизор на вулиці, ми раптом почули якісь дивні звуки. Піднявши голови вгору, ми побачили у небі 4 ракети. В цю ніч ми спали в лазні, яка була нашим сховищем. Я не міг довго заснути, бо звуки вибухів були дуже гучними і, здавалось, нескінченними. Моя тітка не хотіла, щоб ми – діти, бачили все це, тому наступного дня ми покинули Горлівку. З цього моменту почалося моє життя без батьків.

Наприкінці серпня ми переїхали до Одеси. Я перейшов у нову школу і жив з моїм двоюрідним братом та його сім'єю. Мені було дуже важко бачити моїх батьків тільки по скайпу. Я дуже сумував і думав, що вже через місяць я буду вдома. Але Одесу ми залишили лише через півтора роки. Батьки приїжджали до мене на великі свята. Це були найрадісніші дні за весь час мого перебування там.

У 9 класі я склав іспити і поступив у ліцей з поглибленим вивченням іноземних мов. Але провчився там лише 2 місяці, бо ми були вимушені повернутися додому. Я дуже радів і сумував одночасно. Радів, бо, нарешті, я зможу жити разом із моїми батьками. Але залишати Одесу було сумно, оскільки там я мав велику кількість друзів і спогадів.

На той час моя мама переїхала з тимчасово окупованої території до невеличкого міста Бахмута. Тому після Одеси почалося моє нове життя саме в цьому місті.

Тут я теж маю багато друзів і знайомих, мама і тато поряд. І тільки моє улюблене місто Горлівка, моя рідна школа і мої однокласники часто мені сняться. А коли переглядаю фотографії свого першого дзвоника у школі, не можу стриматися, щоб не спитати голосно (бо не знаю, кому поставити питання), чому так сталося, що ми – переселенці, а в нашому

додатку до головного документа громадянина України – паспорта, написано: «Без міста реєстрації»?!

Моя мати – героїня

Калмиков Микита
м. Маріуполь (Донецька область)

Моє життя до війни тривало на Донеччині у маленькому місті Іло-вайськ.

В це невеличке місто я переїхав зі своєю сім'єю у 2006 році, у зв'язку з тим, що моя мама пішла служити прикордонницею у Донецький прикордонний загін, але сталася гірка подія: я втратив батька. На перші часи життя здавалося дуже важким. Тривалий час ми з мамою орендували тимчасове помешкання, але ж через деякий час у нас з'явилося своє житло.

В цьому містечку я прожив майже 7 років, там в мене було все: квартира, я займався професійно футболом, ходив до школи, мав добрих друзів за якими і досі сумую. Ми тільки купили квартиру, але вимушені були її покинути через війну. З початку червня почалося загострення ситуації в нашому місті. На головній площі почалися невеликі заворушення, та я вже розумів, що буде лихо. Моя матуся мене заспокоювала, що все добре. У червні я був вимушений покинути місто через те, що моя мати виїхала зі своїм підрозділом на місце дислокації. Про те, що настане війна, я ніколи не міг здогадатися.

Я поїхав до бабусі, в якій прожив два роки без маминої турботи. Вона не мала можливості забрати мене до себе, бо сама була у зоні бойових дій. В бабусі у мене почалося нове життя: я повинен був шукати нових друзів, не було такої гарної можливості займатися професійним футболом, але я на цьому не спинився і займався різними видами спорту. Нарешті, я пішов до школи, де зарекомендував себе, як хороший учень. Мене вибрали старостою класу та президентом школи, я брав участь в організації шкільних свят, їздив на спортивні змагання, але, при всьому цьому, мені бракувало матусиної ласки і турботи. Бувало навіть таке, що мама два дні не виходила на зв'язок, але бабуся це від мене приховувала та казала, що все добре. Коли я про це дізнався, то дуже був сердитий і схвильований, але, коли матуся вийшла на зв'язок, я дуже зрадив. І так моїм хвилюванням не було кінця, адже це повторювалося кожного дня.

Невдовзі до мене дійшла звістка, що загинула дорога мені людина, яка була мені за рідного дядька. Я був у шоці. Кожен день я сподівався на щасливу долю моєї матусі. Одного дня вона втішила мене, бо приїхала до бабусі. Я був на сьомому небі від щастя, адже я не бачив її три місяці. Мені більш ніколи не хотілось з нею розлучатися, тому що я знав, наскільки хвилюючою є розлука. Однак, через два дні моя матуся знову поїхала до Маріуполя. Я вірив, що настане той день, коли ми знову будемо

разом і ніколи не розлучимось. Я дуже вдячний своїй бабусі, яка мені за ці два роки замінила маму. Завдяки їй я продовжував вірити в те, що все буде добре, вона мене завжди підтримувала.

І ось влітку 2016 року матуся забрала мене до себе у Маріуполь. Тут я розпочав знову життя, наче з чистого аркуша. Я поступив до Маріупольського міського ліцею, навчання було там набагато важчим, аніж у попередній школі. Дуже незручно було без власного житла. Та зараз ми орендуємо тимчасове помешкання. Звісно, у місті набагато важче знайти добрих друзів. Для професійного заняття футболом у мене немає часу та можливостей, але я займаюся для себе різними видами спорту. Нарешті я поруч з мамою, але мені інколи не вистачає її турботи, оскільки в неї дуже напружений графік роботи.

Я й зараз переймаюся за своїх рідних та за нашу квартиру на окупованій території. Та я хвилююся не тільки за свою маму. В мене є дядько, тітка, які також захищають кордони нашої держави. Я з гордістю можу сказати, що моя мати – «героїня», і я можу пишатися нею, тому що не кожна жінка може захищати свою Батьківщину. Звичайно ж, я ніколи не забуду цю війну і велике переселення, тому що багато чого змінилося в моєму житті. Я зрозумів, що навіть впродовж одного дня життя може важко випробувати тебе, але я все переборов, і тепер в мене все з «чистої сторінки».

Завжди треба пам'ятати правило: скільки б випробувань не випадало на твоєму шляху, ти завжди повинен дивитися в майбутнє, і ніколи не озиратися назад. Ще дуже важливо мати поруч людей, які б тебе підтримували, і тоді все буде добре.

Батьківщина

Кисельова Марина
м. Харків

Прости же родная моя,
Что покинула тебя,
Мне снится колыбель твоя,
Я не могу простить себя.

Ты снишься мне в ночи,
Родными водами, домами,
Не предала я, замолчи!
Ведь это боль, скучать за вами!

Я слышу звуки, но не смеха,
Я помню каждый уголок,
Огромный холод, кучи снега,
Зачем всё это уволок?!

Родина, ведь я скучаю,
Ты мне ведь очень дорога,
Я лишь известья получаю,
Что ты держишься, жива.

Но ты держись, ты не здавайся,
Я с тобой, хоть далеко,
Терпеньем смело снаряжайся,
И побеждай неравный бой!

Все почалося з захоплення райвідділу МВС України. Тоді вперше відчулося: щось негаразд. Військові, укріплення, напруга місцевих жителів, які говорили, що скоро кінець. Ще пізніше й введення комендантського часу. Але тоді ще слабо вірилося, що скоро прийде війна. Природа квітла, будувалися нові розважальні центри, діти все також посміхалися, а літні люди розмовляли біля своїх під'їздів.

Далі нас чекали випускні іспити, за ними – й сам випуск. Це були неповторні дні, одні з найщасливіших. Кожен з нас говорив про майбутнє. Хтось казав, що хоче вступити у ДОННТУ, а хтось – до Горлівського інституту іноземних мов. Але ніхто з нас не міг здогадуватися, що трапиться далі. Ніхто не знав, що то останнє те добре, що ми тут відчуємо та побачимо, що лише через декілька тижнів зруйнуються наші мрії, а ще через декілька місяців – багатьох з нас не буде в живих.

У червні я з моїм 6-річним братом поїхала до Урзуфу. Побули ми там лише один день, бо ввечері ми дізналися, що почалося окупація Маріуполя. Наступного дня ми вирушили додому. Ми їхали на великій швидкості, щоб встигнути доїхати. Біля нас проїжджали цілі колони військової техніки. Цей гул, тремтіння дороги. Я ніколи не бачила цього, на очах з'являлися невеличкі сльози, проте, незрозуміло, чи то від страху, чи від великого жалю. Тоді мені все ще не вірилося, хотілось закрити очі, а відкривши – побачити звичайний день. Але ж ні, прибувши додому, я побачила декілька валіз біля дверей та маму з червоними заплаканими очима. Вже вночі нас чекав поїзд до Харкова. Він затримався на чотири години. Чекали його в напрузі і в постійному страху, а десь вдалині було чути вистріли. Наш батько відмовився їхати і ми поїхали втрьох. Це був останній за чотири роки раз, коли я була на Батьківщині.

Доїхавши до Харкова, ми пробули тут декілька днів, і вирушили назад.

Все ж таки, мама вмовила батька приїхати до Харкова, але в цей час починалися активні бойові дії, вони їхали машиною, що було ще небезпечніше. Навколо стріляли, їхали КамАЗи, БТРИ, вони дивом залишилися живими.

Саме в той час почалися ті жахливі події, які ніби кожного разу відривали частинку душі: з кожною загиблою людиною. Через тиждень я дізналася, що загинула моя вчителька, ще через декілька днів загинув мій друг. Як це було усвідомлювати, що буквально місяць назад я вивчала математику, розв'язувала рівняння з моєю вчителькою. А ідучи до ліцею, продумувала з цим другом сценарії до наступних свят. Я не могла повірити, що більше їх немає. Молодих, ні в чому не винних, у яких все життя попереду. Але на цьому все не завершилося. Кожного дня під снарядами гинули десятки людей. Людей розривало, в прямому сенсі, на частини. Лилися ріки крові. Так на одній із зупинок у молодій жінки відірвало голову, а її дитину розірвало на маленькі шматочки. Снаряди падали на житлові сектори. Люди не могли вийти на вулицю, майже не було їжі, маленькі діти кричали від страху, але навіть у 3-річному віці розуміли, що якщо летить снаряд, то треба ховатися у підвал. День за днем текла кров невинних, гинули люди похилого віку, гинули молоді та перспективні. А скільки малих діточок загинуло! В них стріляли, в них кидали снаряди, вони підривалися самі. А скільки з них залишилося інвалідами: хтось – без рук, хтось – без ніг, хтось взагалі лежав у комі. Лікарні були переповнені, ліків майже не було, кожну годину доставляли поранених, їхні понівечені тіла.

Я навіть не можу поррахувати, скільки моїх знайомих та друзів загинуло, а це означає – я ніколи їх не побачу, ніколи не порозмовляю з ними. Не зможу приїхати додому та спокійно пройтися по вулицях. Більше не зможу мріяти та радіти простим речам, але ж це було...

Вже ніщо не буде, як раніше. Лише темрява. Так, в мене вийшло виїхати звідси, але без скількох друзів я залишилася, а скільки залишилися там! Там, де вже не було майбутнього. А я – з відчуттям великої втрати, порожнечі. Кожного дня мене щось турбувало всередині. Ставлення місцевих жителів Харкова ще більше травмувало. Вони не розуміли. Вони лише казали, що ми самі винні, а там нічого не відбувається. Орендувати квартиру було неможливо, бо ми ж переселенці, роботу знайти теж. Було відчуття, що «переселенець» звучить ніби злодій, нелюд.

Але в чому ми винні? Ми винні в тому, що в нас відібрали Батьківщину, що в нас забрали майно, нажите роками, що ми залишилися без багатьох рідних? В очах людей ми були в цьому винні. Вони мали все, вони не були, не жили там. Не розуміли, як це: покинути все та починати з нового аркуша. Починати там, де для усіх ти – ворог, що не має права жити, як усі.

Перші два роки були нестерпними, бо жити з розумінням самотності, болю та жалю за усе, що відбувається, та, водночас, старатися якось пристосуватися до навколишнього середовища було дуже важко. Лише після двох років життя у Харкові стало трохи легше, але ж він ніколи не замінить мені мою Батьківщину, як ніхто не поверне моїх знайомих та друзів, ніколи не дасть тих найщасливіших моментів. Крім того, я ніколи не зможу туди повернутися, бо люди там не живуть. Вони виживають. І, на жаль, ніщо не зміниться.

Нещодавно я поїхала в Горлівку на два дні. Хотіла побачити свій дім, вулиці, де колись ходила, музичну школу, де займалася. Та коли приїхала, серце ще більше стислося. Сіра атмосфера, магазини з напівпорожніми полицями. Розвалені будівлі, порожні вулиці. Можна зустріти декількох маленьких діточок з матусями, чи літніх людей з повними горя очима. Але ж раніше там було безліч людей, що йшли на роботу чи навчання, мріяли, реалізовували себе, просто жили! Але це в минулому. Місто померло. Померло з усіма невинно загиблими людьми. І, поруч з цим, померли й мої надії на відновлення міста та найменшої частки щастя, що можна туди повернутися.

Я й досі живу у Харкові. З пам'яттю про свою рідну землю та усіх світлих людей, яких тепер немає. Зараз мені трохи легше, хоча, з іншого боку, мені неприємно та незрозуміло, як люди змогли забути про те, що відбувалося, і про те, що й зараз там не тихо, час від часу стріляють та продовжують гинути люди. Переселенців досі не хочуть приймати на роботу та здавати в оренду житло. Але, принаймні, тут мирно, тут є можливість жити.

Мені залишається сподіватися, що для усіх загиблих дітей та усіх інших загиблих зроблять багато меморіалів та пам'ятатимуть їх. Що люди будуть пам'ятати про цю війну. Шанувати. Розуміти, що ми усі єдині, в

нас тече єдина кров. Що ми нічим не відрізняємося. Та найголовніше те, що це не тільки проблема Донецької та Луганської області. Це – всеукраїнська проблема, що повинна торкнутися до кожного серця.

Тож життя переселенця – це життя з «чистого аркуша». Це життя у новому середовищі, де в тебе немає нічого, куди тебе не приймають, а за плечима в тебе – біль та спогади.

Будівничі майбутнього

Клеваний Олександр
м. Київ

...Дай мені час з собою розібратись,
Осмыслити всі вчинки, почуття,
Прошу тебе, дай мені трохи часу,
Щоб з чистої сторінки розпочати нове життя!

Я народився в місті Луганську. Там і прожив 10 років. Приміряти на себе статус «вимушений переселенець» мені довелося, як і переважній більшості у цій біді, звісно ж, не з власної волі. Я був змушений покинути мій рідний дім у зв'язку із початком конфлікту на Донбасі. Будь-який військовий конфлікт негативно впливає на існування. Моя сім'я початок бойових дій на Сході зустріла вкрай болюче: хотілося вірити, що це ненадовго, але віра ця луснула, як мильна бульбашка, коли над головами почали гуркотіти гармати. Усі були дуже переляканими.

Мені та моїй сім'ї було неприємно і страшно чути гуркіт артилерії над нашими головами. У той час моя мати була вагітною моєю сестрою. Тож, це і послугувало основною причиною нашого переїзду до міста Харкова, а ще – небажання жити під владою псевдоуправлінців з їхніми законами.

Мені було дуже важко залишати моїх друзів, мою школу, мої думки про прекрасне рідне місто Луганськ. Навіть сьогодні я згадую про красиву природу цього міста. Пам'ятаю, як я любив кожного дня ходити зі своїми друзями до парку. Але мої звички й пристрасті зникли з приходом конфлікту. Тоді було страшно виходити на вулиці Луганська. Я дуже переймався через своїх друзів та родичів, які жили в іншому кінці міста. Я щодень благав і молив, щоб із моїми близькими нічого не сталося, бо це дуже страшно – чути звуки війни кожного дня.

Коли вагітність підходила до завершення, нам потрібно було обирати, де моя мама буде народжувати. Ось ми й вибрали місто Харків, оскільки вже тоді у Луганську перспективи почуватися безпечно не було. Також ми розуміли, що моє подальше навчання в цьому місті неможливе. Боляче було спостерігати, як батьки переймалися цим та хвилювалися через те, що все, що вони зуміли збудувати для нас, їхніх дітей, потрібно залишити. Можливо, назавжди. Але вони вирішили вибрати для родини безпеку, а не комфорт.

Ось ми й переїхали до Харкова. Моя мама народила сестру. Я пішов до нової школи. Але місце переїзду не стало остаточним. У майбутньому на нас чекали нові зміни. Важко звикнути, коли серце пам'ятає рідне місто.

У школі до мене ставилися дуже добре, дружньо. Ніхто жодного разу не кепкував з мене. Я дуже швидко знайшов собі друзів. Здавалося, перебування по цю лінію фронту може стерти гіркі спогади попереднього життя.

У Харкові я прожив 3 роки, та ось виникло питання мого майбутнього. Це було наприкінці 9 класу. Ми з батьками думали щодо вибору моєї майбутньої професії та знайшли місто, де багато можливостей для реалізації амбітних планів. Це місто – Київ.

Ось ми й переїхали до Києва. І знов мені було дуже боляче прощатися з моїми харківськими друзями, але я розумів, що так буде краще. Переїхавши до Києва, я знайшов друзів, але це вже була не та дружба, як у Харкові чи Луганську. Проте, Київ – місто можливостей. Уже тут я, напевно, зможу знайти себе. У Києві, як у Харкові, до мене ставляться добре.

Мені дуже подобається подорожувати з моїми однокласниками різними містами України, Європи.

Як я уявляю своє майбутнє? Напевно, яскравим та веселим. Я планую вступити до Київського національного університету імені Т. Г. Шевченка, на юридичний факультет. Сподіваюсь, що моя мрія, як і мрії моїх однолітків, здійсниться, і ми зможемо спільно, з високо піднятою головою принести славу Батьківщині. А найголовніше – щоб над цими головами було мирне небо, і щоб мільйони людей по ту сторону фронту повірили у своє майбутнє. Ми всі по-різному отримали шанс розпочати життя з «чистої сторінки», ми – будівничі свого майбутнього. Головне – щоб цей шанс ми використали правильно.

Моя Батьківщина хоче жити!

Лосенко Мілана
м. Краматорськ (Донецька область)

Свої слова я присвячую людині, котра розпалила вогонь людських втрат на Сході України. Так, можливо, ці рядки ніколи не потраплять їй до рук, але за останні чотири роки я встигла накопичити у своїй душі багато для неї.

Мій недруже.

Скажи, а яка твоя мрія? Гроші? Знаєш, тисячі дітей зі Сходу України мріють про те, щоб їхній батько повернувся додому. Як тобі взагалі живеться з відчуттям, що вони ніколи не побачать своїх рідних через тебе? Твоя мрія – влада? А мільйони людей з Донбасу бачать мирне небо лише у снах. Скажи, як ти лягаєш спати, розуміючи, що хтось заснути не може через гучні вибухи снарядів? З чим можна порівняти біль матері, котрій повідомляють про те, що її дитина була вбита тобою? Ти зовсім не розумієш, адже це не твоя кохана дівчина тримає у руках останній лист з написом «Я обов'язково повернуся живим. Люблю тебе», стоячи біля могили. Ти знаєш скільки друзів більше ніколи не побачать один одного? Ніхто не знає, бо більшість з них досі поховані на безіменному кладовищі.

У всьому світі Україна завжди славилася своїми піснями, але через тебе жителі моєї Батьківщини тепер віддають шану полеглим на хвиликах мовчання. Я не знаю жодної країни, де є дівчата гарніші за українок, але, дякуючи тобі, на їхніх вродливих обличчях все частіше виступають сльози.

Ти зруйнував моє майбуття. Ти відібрав у мене маму. Знаєш, що я відчуваю, коли розумію, що вона не побачить мого випускного та весільного вальсу? Самотність та думку про те, що все це марно, якщо її немає поряд. Я відчула втрату дитинства вже у 14 років, поки твої діти гралися іграшками, купленими за гроші з пролитої крові моїх земляків. Я перестала вірити у казки рано, адже бачила реальність.

Але, завдяки тобі, знаю ціну життя. Моя країна показала, що ми готові відстоювати свою націю, не боячись навіть смерті. Ти зробив з мене стійку людину, я нічого не боюся, адже найстрашніше вже бачила. Ти прокинув у людях патріотизм, виховав багатьох хлопчиків, зробивши з них справжніх чоловіків, захисників України.

Я не бажаю тобі смерті, адже це занадто просто, у порівнянні з муками людей на моїй Батьківщині, але і не хочу тобі бажати цього, бо цей біль настільки нестерпний, що я не в змозі віддати його навіть ворогу. Я хочу, щоб ти просто усвідомив глибину того, що накоїв. Благаю, озирнися! Ці молоді хлопці та дівчата прагнуть жартувати, закохуватись, знаходити нових друзів, а не втрачати їх!

Я вірю, мій недруже, що ти відкриєш очі. Ці люди вже достатньо потерпіли від тебе. Припини завдавати шкоди моїй землі. Я хочу жити.
Моя Батьківщина хоче жити.

Життя «до» і «після»

Мачуська Анастасія
м. Київ

«7 червня 2014 року моє життя різко повернуло вбік. Мій дім став для мене майже недосяжним: 12 годин потягом «Київ – Волноваха» – блокпост Новотроїцьке – нульовий український блокпост – блокпост Єленівка – Донецьк – Макіївка. Окрім цього, потрібно простояти чергу таких самих людей, як я, котрі хочуть дістатися домівки. Кожний з них має свою історію, і я – не виняток.

Кажуть, папір витримає усе. Лише він не збреше, не зробить вигляд, що розуміє тебе чи співчуває. Ніхто не зможе розділити зі мною біль розлуки з рідним домом, окрім тих, хто пережив таке ж лихо. Я начебто відчуваю кожну людину, яка змушена була покинути дім. Ми пов'язані війною.

Мої думки все ще за 800 км звідси, вони живуть там своїм життям та ніяк не можуть з'єднатися з моїми двома ідентичностями – минулого і теперішнього.

Перший рік розлуки з домом я переживала дуже важко і не вірила у реальність. Тоді я ще не чула особисто гулу гармат чи пострілів і, балакаючи з мамою по Скайпу, питала: «Мамо, то грім?», а у відповідь чула: «Ні, то гаубиці, доню».

Це все насправді чи це лише сон? Ніхто не знав, що такий жах може так тихо і несподівано спіткати наш народ. Невже це справжня війна? Я просто не можу повірити.

Неймовірно страшно розуміти те, що Донецьк став майже мертвим: він не чекає на мене жвавим гулом людей і машин, квітучими алеями, атмосферою життя та постійного руху. Коли мама телефонує, то, після моїх схлипувань у трубку, каже: «Зрозумій, наш дім уже порожній і неживий, тут немає нічого, навіть речі твої вивезли». У такі хвилини на очах самовільно течуть сльози від образи, гніву та розпачу.

Я ніколи не зможу відпустити своє минуле. Я пам'ятаю все: звук, коли відкриваються двері, дотик крісла, текстуру штор, абсолютно всі деталі. Я чую, як іде мама з роботи, як папуга мирно бубонить крізь сон. В той день, як я знову туди навідаюсь, я заплачу від щастя. Кожного вечора я уявляю собі цей момент у всіх подробицях.

Але, всупереч усьому, я сильна. Хоч бувають хвилини, коли я даю слабину, я без надії сподіваюсь, що увесь цей біль і туга зйдуть нанівець. Я буду вдома з мамою і мирним небом над головою», – це уривок з мого особитого щоденника, куди я виливала свій біль та розпач.

Цілий рік навчання у чужій школі. Я була так далеко від своїх справжніх однокласників, але, чесно кажучи, з часом звикла. 11 клас і я – його

частина. Інші люди та нові знайомства. У школі, на вулиці, з друзями я була дуже веселою дівчиною, але як тільки я переступала поріг, думки знову лізли у голову. Закривала очі – бачу дім і терикони на горизонті за вікном. Чому мене завжди туди так тягне? Там смерть і кров, постріли і страх, але чому я хочу у той вир подій?

4 роки в назад я не знала, що буде. Поїхавши до бабусі на літо, я думала, що це, як завжди, на 3 місяці, після чого – знову додому. Та ні, за декілька днів до 1-го вересня я змушена була піти у сусідню школу, вірила маминим словам: «Ти побудеш тут місяць, і ми поїдемо». Я вчилася, а мама розривалася між Сходом та Центром України. Того року був мій перший День народження без неї. Прошло 3 місяці, а я ще досі була у бабусі. Мама мене переконувала, що після Нового року буде можливість виїхати. І знову ні. Як на зло, загострювалася стрілянина на кордоні. Весна – найважчий період, коли кожного вечора я плакала. Попри все, я знаходила в собі сили і готувалася до ЗНО, думала про майбутнє, відволікаючись від думок минулого. Успішно склавши іспити, я стала студенткою Київського університету ім. Бориса Грінченка.

У 2016 році влітку я на 2 тижні поїхала додому. Для мене це була найвизначніша дата, яку я чекала 2 роки. Все було, як уві сні: я їду до свого під'їзду, відчиняю двері, заходжу знову у 2014 рік, неначе повертаюся зі школи. Папуга вже не вітає своїм дзвоном, адже помер чи то від старості, чи то від страху звуків гармат. Моя квартира – наче ляльковий дім, де є меблі, але немає сімейного тепла. За вікном – ті ж самі терикони, які стоять там, мабуть, ще років зі сто. Але це все. Це обірване незакінчене минуле. Магазили змінили свої назви: такий знайомий «АТБ» уже «Перший Республіканський», «Епіцентр» перетворився на «Галактику», від «Фокстроту» залишився тільки «Фокс». Рублі заповнили фінансовий простір, а куди не подивися – усюди майорять прапори Донецької Народної Республіки.

Якби не війна, я б все одно мріяла вчитися у столиці, адже у Києві більше можливостей та численних заходів для молоді, я поступово віддалялася б від сім'ї, стаючи дорослішою та більш самостійною.

Життя – це як рушник, на якому вишиваєш різнокольоровими нитками, а війна – це ножиці, які ріжуть все, що ти зробив, усі спогади та моменти щастя. Тому так важко знову віднайти сили, щоб почати все знову, жити з «чистого аркуша», дивитися на світ зовсім по-іншому.

«Лише втративши, починаєш цінувати». В 16 років я це зрозуміла і запам'ятала назавжди. Та як би гірко і боляче не було, що б не трапилося, я раз за разом собі повторюю: «Що нас не вбиває – робить нас сильнішими», і йду далі.

За роки війни я неначе подорослішала на 10 років, стала сильнішою і стійкішою. Ніколи не думала, що життя дасть мені такий урок. Тепер я

дійсно ціную кожний момент, годину, секунду свого існування, бережу те, що є.

Та ось питання: «Навіщо ця війна? Кому вона вигідна?». Звісно, що владі. Так, ми збираємо гроші на АТО, майже кожну зупинку в метро я бачу людей, котрі займаються благодійними акціями та збором коштів на лікування і поміч солдатам. Та чи всі чесні? Чи дійсно усі ці тисячі, а, можливо, і мільйони йдуть на допомогу? Сподіваюся, хоча б більша частина не йде у кишеню українським представникам влади та різним шахраям, які на цьому наживаються.

Найактуальніше питання, як на мене, – це ставлення українців до переселенців. Я знаю багато випадків, коли людей зі Сходу не приймали на роботу, бо вони – «не такі», і кожний роботодавець керується приказкою: «Моя хата скраю, нічого не знаю». Особисто мене жартівливо назвали «ватником», але мені не смішно.

Моя мама, котра 27 років працювала економістом у банку, який став для мене другим домом, змушена шукати роботу адміністратора в хостелі чи прибиральницею. Чи це справедливо?

Війна вже триває четвертий рік, та я знаю, що ця чорна смуга не може тривати вічно і справедливість та добро обов'язково знайдуть свій шлях, заповнивши собою увесь світ. Треба лише вірити до останнього!

Чому важливо не бути «вантажем»?

Мілішкевич Ольга
м. Лисичанськ (Луганська область)

«Історія мого життя –
це частина історії моєї Батьківщини».
Тарас Шевченко

Я – переселенка, громадянка України! Лисичанськ – мій новий дім, що став великою частиною мене, моєю Україною!

Події в нашій країні пов'язали мене з містом, де я тепер живу, де все тепер стало особливим, рідним. Можливо, для когось тут усе здається звичним, буденним, але моє серце відтепер віддане йому – Лисичанську.

До початку війни я проживала в маленькому шахтарському містечку Кіровську в Луганській області. На той час я навчалася у 7-му класі, займалася гімнастикою й танцями. Моя мама працювала вчителькою початкових класів, а тато – рятувальником у пожежній частині. Неспокійно в нашому місті стало вже ранньої весни 2014 року. Тоді я ще не розуміла, що відбувається, але батьки вже почали збирати речі. Я пам'ятаю, коли вперше почула вибухи снарядів і нас у школі повели до бомбосховища, а потім батьки в паніці розбирали своїх дітей по домівках. Усі жителі були дуже налякані, запасалися продуктами, усе скуповували в магазинах. У місті з'явилися чужинці у військовій формі, зі зброєю.

Протягом літа ми жили в страху й мріяли про відновлення спокою в нашому місті. Та не могли відразу поїхати на неокуповану територію, тому що тут залишалися родичі – хворі та літнього віку. Настав вересень, а до школи ми так і не пішли. Не пішли й у жовтні: батьки не пускали через постійні обстріли. У небі кружляли літаки, по місту стріляли з гармат, люди ховалися в сирих підвалах, зносили туди теплі речі. Пригадую, як біля нашого будинку впав снаряд – багато невинних людей загинуло.

Уже на той час у Кіровську була дуже напружена атмосфера, у людей були різні політичні погляди, вони сварилися. Мені доводилося зустрічати містян, негативно налаштованих до України. Оглядаючись назад, я розумію, що моя сім'я зробила такий непростий, але правильний вибір, прийнявши рішення виїхати на мирну землю.

З того часу моя родина почала життя з «чистого аркуша». Ми не уявляли, що нас чекає в чужому місті, де будемо жити, що робитимемо далі. Наближалася зима, а речей було обмаль: мама схопила найголовніше, коли ми бігли до автобуса.

Чи зможу я пробачити тих, хто змусив мене покинути малу Батьківщину? Ми втратили все, що мали, але в серці залишилася любов до

України, надія на мир, віра в майбутнє. Чи зможу я повернутися туди, де народилася, жила, провела дитинство? Раніше я постійно мріяла, як повернуся додому, думала, що це можливо, але з кожным днем надія згасала.

Ми, переселенці, – не «вантаж» для країни, бо серед нас багато сильних, завзятих, творчих людей, які не здаються, які продовжують боротися за своє право мати Вітчизну. Життя зробило мені виклик, змінивши звичний спосіб життя, – чи впораюся я з труднощами, чи подолаю перешкоди, чи не зламаюся? Перші місяці було дуже важко: незнайома школа, чужі люди, обстріли в рідному місті, де залишилися мої рідні та друзі. Але моє життя не стало сірим, сухим, нецікавим: завдяки підтримці батьків, учителів, однокласників та друзів у мене є сили, щоб брати активну участь у житті школи й міста. У ситуації, в якій я опинилася, бачу й позитивне – нові привітні вчителі, нові знайомства. Школа та люди, з якими мені довелося зустрітися, стали для мене по-справжньому рідними, особливими. Я полюбила Лисичанськ усією своєю душею: від висотних будинків і величних каштанів на центральній площі – до вузеньких вуличок на околицях. У кожного своя Батьківщина, проте, почуття гордості, любові та патріотизму – одне на всіх.

Життя невпинно рухається вперед, і доля кожної людини залежить від шляху її Батьківщини. Я впевнена, що зупинятися не буду, йтиму до своєї мети. Мрію здобути вищу освіту в мирній Україні, щоб стати частиною процесу розбудови нашої держави. Своє майбутнє бачу у щасливій, величній і квітучій країні, яка впевнено крокує до європейської родини.

Моя перемога – це почати життя з чистого аркуша й продовжити його повноцінно, яскраво, креативно.

У мене більше немає домівки...

Недоступ Даниїл
м. Старобільськ (Луганська область)

Я вчився у 8-му класі, коли розпочалися ті страшні події у Луганську. Крим, який визнавали російським, «абордаж» комітету з державної безпеки, атака прикордонних частин на кварталі Мирному – все це нам, учням Луганської загальноосвітньої школи № 5, було незрозуміло і викликало хвилювання. Наші викладачі, як могли, заспокоювали нас, запевняючи, що події мають «мирний характер» і дуже скоро «політичні сили дійдуть до логічного і правильного консенсусу». Ми не намагалися сперечатися з шкільними досвідченими «авторитетами», тому довірливо, але з тривогою чекали на згортання конфлікту.

Все змінилося тоді, другого червня 2014 року. Був літній, теплий, навіть трохи спекотний день. О пів на третю до нас забігла сусідка, тьотя Віка – весела, дзвінка, радісна. Вона збиралася на важливу зустріч, і їй негайно був потрібен фен, щоб скоріше висушити її м'яке, пишне, руде волосся. А через півгодини нам подзвонила тьотя Тома з сусідньої домівки і повідомила, що біля обласної адміністрації пролунав вибух, нібито літак скинув бомбу, і що наша сусідка важко поранена, у реанімації.

Я знайшов потім в Інтернеті відео цієї жахливої події. Я побачив на ньому тьотю Віку. Я її ледь впізнав: вона лежала на землі без свідомості, а лице, груди і кінцівки її були залиті яскраво-червоною рідиною...

Після цього Росія розпочала з Україною справжню «шахову партію», і вона була набагато страшнішою, аніж у фільмі про Гаррі Поттера.

Тепер кожен день, по декілька разів, під виття сирен над нашими домітками літали українські літаки, дуже низько, моторошно ревучи, ледь не торкаючись багатоповітрянок і ліній електромереж.

А у відповідь починали «озиватися» російські «Гради», що несли на Луганську землю руйнування і смерть.

Я пам'ятаю сире бомбосховище, з терпким запахом плісняви, де по декілька годин, а й то й цілу ніч скиглили діти, бабусі міцно притискали до себе своїх наляканих котів, а в очах людей читалися розгубленість і непорозуміння.

Звичайно, люди почали тікати з небезпечного міста. Тікали туди, куди вела довіра та надія: цілі «ешелони» з автобусів йшли у напрямку до Ростовської області. Але ми, як і більшість громадян, вибрали інший шлях: безкрайній, як море, натовп на автовокзалі, величезна кількість сумок, вузлів і пакунків, безсиле обурення тих, кому не пощастило з місцем у маршрутці. А далі наряджені «козачки» на так званих «блок-постах», пристрасний огляд всіх документів і речей, тривалий допит пасажирів, у

якому «ополчення» з'ясовувало, чим нам так не подобається новонароджена «Новоросія». І все та ж неймовірна спека, скиглення дітей, пустота в очах і серцях...

Серед натовпу, що прибув до Старобільська (Луганської області), ми були найщасливішими. Бо у нас тут жила бабуся, матусина мама. Вона радо нас зустріла. Хлопці з вулиці теж неймовірно зраділи моєму приїзду, бо кожне літо ми з ними проводили разом: лазили по деревах, грали в футбол, каталися на велосипедах. Але цього літа всі ці веселощі з'їдала неймовірна тривога за мій дім, моє місто, мою країну...

Кожний вечір я з нетерпінням чекав новин по телевізору. Я знав імена всіх командирів і назви всіх батальйонів. Я намалював карту, де червоними прапорцями позначав «лінію фронту». Я чекав «консенсусу», який обіцяли оточуючі.

І я дуже-дуже, як ніколи, хотів додому!

А потім той дзвінок сусідки, що жила у квартирі напроти...

Вона сказала, що нашої домівки у Луганську вже немає... Що після чергового обстрілу в дім залучив фосфорний снаряд, і двоповерховий будинок згорів, неначе паперовий. Пожежники приїхали лише на другий день, бо у місті вже давно не було ні мобільного зв'язку, ні електричного струму, ні води...

Це було 9 серпня 2014 року.

Я не знаю, яка втрата страшніша...

У мене більше немає домівки. У новій знайомої моєї мами, Світлани, немає матері – її було вбито при обстрілі у Станично-Луганському районі. Ще в одного знайомого, дяді Миколи з Георгіївки, немає нижньої кінцівки – теж наслідок обстрілу. А ще я товаришую з дуже гарним хлопцем Данілом, він вже навчається у медичному училищі. У Даніла – контузія голови внаслідок попадання уламками снаряду, яку він отримав, коли вони з мамою бігли до бомбосховища.

Але я знаю, що у мене буде нова домівка. Моя мама працює на двох роботах, і ми потроху відкладаємо на свою нову оселю. Я знаю, що я скоро зайду в новий дім, і в мене буде своя кімната, ще краща, ніж була...

А ось маму тьоті Світлани не повернеш. І нога у дяді Миколи не виросте. І Данілу ще довго будуть являтися усі жахіття війни – обстріли, руйнування і пожежі.

Але знаєте, що мене дивує? Ніхто з них не падає духом. Ні в кого ані натяку на депресію, чи навіть меланхолію.

Тьотя Світлана відкрила у Старобільську свою справу – у неї своє приміщення, де вона вирощує декоративні рослини. Дядя Микола став волонтером – допомагає воїнам АТО. Мій товариш Данііл мріє стати лікарем.

Я теж мрію добре здати ЗНО, вступити до університету та вивчитись на досвідченого програміста.

Але якщо ситуація в країні не знайде обіцяного «консенсусу», залюбки піду захищати свою країну, бо інакше не зможу почувати себе справжнім чоловіком, гідною Людиною.

«Ты из Донецка? Мы не поладим, точно!»

Омельченко Марія
м. Київ

В последний год в Донецке все было ясно и налажено. Все было хорошо. Но все это куда-то ушло.

Я помню свой День рождения, 16 марта. Первые проДНРовские митинги. Я подумала: «Мой День рождения, могу делать, что хочу». Я встала небольшой флажок Украины себе в рюкзак, одела кулон. Еще у меня была футболка с Евро-2012, на ней было написано: «Донецк» на украинском, желтыми буквами на голубом. И вот так я просто проходила целый день, много раз мимо площади Ленина. Мне это как-то запомнилось. Как говорится, много слов о себе услышала.

Каждый год мы делали постановки в школе, все классы, под названием «Золотая Роза». Это могло быть всё, что угодно: песня, танец, спектакль. Главное, чтобы максимально много людей из класса принимали участие. В тот год мы поставили номер с песней «Наши мечты» на мотив «Felicità».

Потом мы планировали большое школьное мероприятие, но оно сорвалось. Тогда шли полным ходом митинги за ДНР. На последней линейке у нас гимн не играли, к слову. Я сейчас удивляюсь, как тогда могла не обратить внимания. Но я уже купила платье, так что мы еще с несколькими девочками пошли отмечать выпуск. Посидели немного в парке, потом в кино пошли и к подруге домой, встречать рассвет. На следующий день я пошла на занятия, по биологии.

Потом мы с сестрой поехали в лагерь в Святогорск. Я успела подать документы в медицинский лицей, сдала лучше всех экзамены.

Мы пробыли там две смены. Кроме нас почти не было детей из Донецка. Почти все ребята были из Славянска и Краматорска. Я тогда не совсем понимала, что происходит. Я почти не смотрела телевизор, сейчас вообще не смотрю. Новостей ВКонтакте, на радио тоже почти не слышала. Так что не знала толком, что происходит вокруг Донецка.

Мы общались. Я была одна в отряде из Донецка (человек из сорока). И главная тема была – что случилось в семьях ребят. Первые четыре дня шел проливной дождь постоянно, так что мы каждое утро собирались в круг и говорили о том, всё ли хорошо дома.

Я как-то проснулась ночью из-за шума в соседней комнате. Я зашла туда, а там кричала девочка. Даже не плакала, а именно кричала. Еще три девочки успокаивали ее. Я тоже стала успокаивать. Мы делали это всю ночь. И до завтрака, до девяти утра не могли понять, что же у нее случилось. У нее была самая натуральная истерика. Она была из Краматорска.

Или из Славянска, точно не помню. В их семье было 13 детей. Четверо были с нами в лагере. Двое или трое – родные дети, остальных родители взяли из детских домов. Она была старшая из родных. За несколько месяцев до этого им выделили отдельный дом. Волонтеры на это несколько лет собирали деньги. И ночью его разбомбили. Просто вмятку. Я не помню, это была ДНР или наши, украинцы. С детьми было всё в порядке, они успели спрятаться у соседей, только одному мальчику ногу ранило. Но они остались просто в пижамах и вообще без документов. Когда она с сестрой успокоились через несколько дней, то рассказали, что вся их семья живет у соседей. В пижамах. У них ничего не осталось: ни вещей, ни документов, ни телефонов, ни ценностей.

Первое время мне было очень неудобно перед этими людьми. Я понимала, что я, мой дом, моя семья гораздо в большей безопасности, чем они. И я ничем не могу им помочь. А потом начались «заворухи» в Донецке и я поняла: все ОК.

Потом я поехала в лагерь в Одессу, «Молодая Гвардия». В предпоследний день смены я узнала, что учебы в Донецке не будет минимум несколько месяцев. И не известно, будет ли вообще. А я только поступила, для меня это было очень важно. Так что я начала сразу искать, где еще в Украине есть такие лицеи, колледжи профильные. И подумала, что один из лучших – в Киеве. Позвонила родителям, они согласились. Вместе с директором лагеря решили, как ехать буду. Мест в автобусе не было, но мы разобрались.

И я поехала вместе с киевскими ребятами. Я не была расстроена и воспринимала это как еще одно летнее путешествие. Помню, ходила и пела а-ля эта песня Лепса, только: «Я уеду жить в Киев, мне Донецк будет снится».

Приехала на вокзал. Там меня встретила бывшая девушка моего брата и её отец. Повезли меня в общежитие. Там меня ждал «теплый прием». Девушки-старшекурсницы, с которыми меня поселили в комнате были все с Западной Украины. И первое, что одна из них мне сказала было: «Ты из Донецка? Мы не поладим, точно». Я была немного растеряна. Стояла и пыталась взглядом найти в комнате шкаф, полку, хоть что-то, куда можно вещи положить. Потом поняла, что всё придется хранить под кроватью.

Так что следующий, и остальные дни у меня начинались с вытаскивания трех чемоданов просто для того, чтоб одеться.

Все пошло очень нехорошо. Мне, скорее всего, просто не повезло. Соседки по общежитию меня не любили. В лицее тоже. Заучу пришлось напрячься, чтоб я попала в общежитие, так что я её понимаю. Но почему другие учителя ко мне плохо относились? Это странно.

Потом меня перевели в другое общежитие. Там жили религиозные девочки. Молились каждый час. Мне приходилось сидеть тихо. Я не могла

даже петь. У меня не было гитары, пианино, всех тех вещей, без которых я себе жизнь не представляла. Дома я могла петь целый день, а тут нужно сидеть без звука. Даже наушников первое время не было.

Я не понимала, что происходит. Последний год дома был очень ясным. Новая квартира, друзья, все хорошо с учебой. А тут все было не так. У меня никого не было рядом, у меня ничего не было рядом.

Вот еще одна из самых неприятных вещей. Я приехала в Киев из детского лагеря. У меня были только летние вещи: шлепки, купальники, майки, шорты какие-то. А меня весь сентябрь и октябрь шпыняли за то, что не ношу форму в престижном лицее. Я пыталась объяснить людям, что у меня есть только одни не-шорты и одни туфли. Родители присылали деньги, я ходила по секундам и искала какие-то черные штаны.

Для меня еще очень стрессовым фактором было вот что: в Донецке я очень многим занималась. Я была профессиональным пловцом: буквально перед началом Майдана я получила КМС. Я занималась там рисованием, ходила в детскую телевизионную студию, я училась там в музыкальной школе, пением занималась, еще чем-то. Я ходила на курсы юных медиков. А сюда я приехала – и у меня ничего нет. На пару дней приехала мама, на пару дней приехал брат. Было какое-то чувство безысходности. Был только лицей и дорога обратно из лицея. При этом я ничего не успевала. Это была очень серая жизнь.

Я не видела ничего вокруг, ни красивой архитектуры, ни достопримечательностей. Каждый день я выезжала с метро Берестейская, добиралась до Университета и шла пешком через Ботанический сад до лицея. Потом обратно. И этот сад стал мне очень важен. Каждое утро, когда я шла по нему, я расслаблялась. Не думала о проблемах. Это была просто необходимая передышка.

Я вообще мало гуляла. Не находила для этого времени. Ну, то есть, не могла скомпонировать свой график. Ну, киевские люди, я сейчас это понимаю, считают, как бы на час вперед: то есть, если мы хотим с кем-то встретиться, то я говорю: тогда-то и тогда-то, но еще плюс час на дорогу. Тогда я этого всего не понимала. Ну, то есть, как это: метро, куда, что. Я вообще очень плохо географически ориентируюсь, поэтому постоянно нервничала. Я всё время терялась везде.

Я чувствовала себя одинокой. Каждый день звонила друзьям, учителям, родителям домой, в Донецк.

Сначала я стала ходить на все медицинские конференции. Мне это было интересно. Да и денег не было, так что я могла обедать там на фуршетах.

Потом увидела афишу лекций по патофизиологии в Институте. Я пошла туда и поняла, что нашла свое. Я постоянно потом ждала этих четвергов. Не важно, был дождь, снег, хреновая погода. Я тогда еще ни-

кого там не знала. Но мне было жутко интересно. Теперь эти кварталы, около Институтской, Шелковичной – самое дорогое мне место в Киеве. Там тихо, красиво, ухожено. По-европейски, в общем. И я бы там хотела жить, если бы меня спросили.

И Подол еще. Я очень долго туда не могла добраться, но теперь постоянно там гуляю. Я очень люблю Набережную.

Если на то уже пошло, то впервые в Киеве я побывала около Нового года в четырнадцатом. Не помню точно, до или после. Я всегда дружила с ребятами старше. И друзья из 11 класса ехали в Киев на Майдан. Я поехала с ними. Увидеть Киев в телевизоре и наяву – это совсем разные ощущения. У меня был небольшой шок, я боялась потеряться. Но это было очень приятное впечатление: от количества музыки, огня, людей, глаз вокруг. Это было что-то абсолютно невероятное. Я тогда ночевала в Научной палатке. А потом меня вызвонили родители и сказали, что я должна вернуться домой. Потом я приезжала еще два раза. Это было уже после начала разгонов. Так что за мной тогда каждый раз приезжал папа.

Вообще, самое сильное мое воспоминание о Киеве связано с Майданом. Утром, после первой ночи там, я вышла на улицу. Было очень холодно, а там горела какая-то бочка. Я вообще в первый раз видела такое использование бочек. Не помню, чтоб видела это в телевизоре. И оттуда вырывалось большое яркое пламя, а рядом стояли люди, грелись. Дети тоже были. И тепер, когда меня спрашивают о самом ярком воспоминании о Киеве, я говорю об этой бочке. Не знаю, почему она меня так тогда впечатлила.

После переезда, когда я уже пришла в себя и познакомилась с разными ребятами, я не могла понять одной вещи. Дело было в том, что когда все только началось, уже были жертвы среди мирного населения. Ну, это очевидно. И это не могло не коснуться кого-то в Донецке. И меня, в том числе. У меня не было какой-то близкой утраты. Но я чувствовала, что вокруг погибают люди и рушат дома. И, очевидно, в том числе из-за АТО. Я относилась к этому категорически плохо. Когда я слышала в Киеве: «Вот, ребята в окопах страдают», я была просто шокирована. Мне хотелось говорить: «Люди, а вы вообще понимаете, что там мирные жители страдают?». У меня было впечатление, что никто вообще не задумывается об этом. Так продолжалось где-то полгода.

Даже так: я помню, второго октября звонила учительнице любимой, чтобы поздравить с Днем рождения. Я ей заранее отправила туда почтой подарок. Копила на это деньги очень долго. Придумала, что говорить буду. Я ей звоню поздравить. Она поднимает трубку, и я слышу что-то очень странное. Это даже описать сложно. Она абсолютно загробным голосом сказала, что одну из школ обстреляли, и её друг, коллега, там погиб. Она шла на похорон в свой День рождения. Потом я увидела это в ново-

стях. Мы так и не поняли, кто стрелял. В тот момент я не могла нормально относиться к АТО. Я понимала, что это могла быть вина украинских солдат.

Но мое мнение сильно изменилось. В основном, этому причина – тусовка в Институте физиологии. Я туда полгода ходила на лекции. 23 февраля я пошла на митинг в честь годовщины Революции Достоинства. Там и познакомилась со всеми этими ребятами. Они все были очень проукраинскими. И мы с ними очень много болтали. И я начала понимать и их сторону тоже. Потом погиб Володя Юрычко. Я его лично не знала, а сейчас табличка о нем висит на здании НМУ. Он погиб в АТО. Это тоже был студент-медик и активист. Он был из их компании. И вот поэтому мое мнение сильно изменилось.

Вообще, я сначала отделяла для себя Майдан, Революцию Достоинства и АТО. При всём моем нежном и уважительном отношении к Майдану, я не связывала для себя эти вещи. И только потом поняла, что многие майдановцы сейчас на войне. Случился как будто перелом в сознании. И это тоже очень повлияло на мое мнение.

Примерно в то же время в Киев переехали мои родители. В Донецке им просто не давали работать. Да и постоянно угрожали за их проукраинскую позицию.

Я жила одна где-то полгода. Мама до этого иногда приезжала. Но окончательно родители сюда переехали только под Новый Год. Жили в однокомнатной квартире у друга. Я осталась в общежитии. Трое детей и родители, кролик в однокомнатной квартире: я бы там была немного лишней. Но иногда я у них ночевала даже.

Все начало налаживаться. Лекции, протесты, занятия по патофизиологии, друзья появились и тусовки какие-то. Еще я купила б/у скейт и каталась на нем постоянно. Но это все равно было немного не то.

Мы протестовали против коррупции в медицинском образовании у МОЗ. Голодовку там устроили, потом в палатках жили. Пару раз я даже ночевала там. Квиташвили, министр, был не в восторге от музыки, которую мы там крутили. Так что на следующий день мы слушали только грузинские песни и Гимн Украины на грузинском.

На выпускной в лицее я не пошла. Даже на вручение аттестата. Ну, это была еще одна форма протеста, как и вся моя жизнь в Киеве сейчас. Еще был такой фактор: нам сказали платить за это всё 12 тысяч. Я подумала: нет. И третий фактор: с этими людьми я отмечать свой выпуск не хотела. Я искренне считаю: «бухать» – это неплохо, но только с людьми, с которыми тебе приятно это делать. Так что мама, Саша, мой брат с девушкой и Тая, моя сестра, пошли в веганскую кафешку. Потом с Сашей гуляли всю ночь, и пошли в кино еще. Интересно, что платье я себе купила только за день до выпуска.

Я не могу сказать, сейчас лучше или хуже, чем то, что было в Донецке. В Киеве я старше, в первую очередь. Сказала бы, что все равноценно. Равноценно то, что я потеряла и то, что нашла. Я теперь вижу будущее. И мне кажется, что это хороший признак. И полезный опыт. Люди, которые пережили такое, люди из Донецка, Луганска, участники АТО, все, кто пережил похожие вещи – они немного другие. В хорошем смысле слова.

Таке гірке солодке життя

Омельченко Марія
м. Київ

Вони сиділи на горищі її гуртожитку десь в Києві і мовчали, іноді перебиваючи це мовчання теплими поцілунками. На вулиці був холодний березень, в неї наближався час екзаменів, в нього – сесії. Але вони продовжували сидіти і мовчати, і так щовечора. Він мав причину – кохання, це було таким зрозумілим, без слів, без зізнань. Вистачало лише цього погляду блакитно-сірих очей, які виглядали найщасливішими у світі, коли зустрічали зелено-сірі. Вона ж ще не знала, чи кохає його, вона просто хотіла посидіти в тиші з людиною, яку вважала другом, з хлопцем, який її так добре розумів. Вони гуляли вечірнім Києвом, пили глінтвейн, лазили на пагорби, ходили у книгарні... Вони постійно мерзли на цьому березневому холоді, але їм було так тепло разом.

Вона була з Донецька, він – з Луганська. Вона – 15-річна ліцеїстка, яка в 14 років почала самотужки підкорювати величне місто – Київ, він – хлопець з Луганська, який пішов на війну добровольцем в першій хвилі літа 2014 року. Вона сумувала за друзями, запахом дому, спокійним життям, в якому було місце теплого молока, яке підігрівала мама щоранку, і дитячими іграшками; він же сумував за своїми загиблими побратимами.

Він писав їй вірші, щодня. Вона цілувала його і просила одягатися тепліше. Вони ходили на закинтий міст на Подолі – там вона плакала, він намагався її втішити... Він просто не знав, що в Донецьку був такий самий міст. Міст, на якому вона бігла з квітами до школи на своє перше 1 вересня, міст, на якому був її перший поцілунок, міст, на якому щодня гуляла з маленькими сестричками, міст, на якому зустрічала світанок після випускного. Він просто не знав, що цього моста в Донецьку тепер немає.

Вона йому співала, щоразу, коли заходили до неї, чи просто, якщо поруч була гітара. Він приносив їй какао і тихо слухав, заплучивши очі. Вони зустрічали цей Новий рік разом, але, коли почали бити куранти, він кудись зник, потім знов з'явився, з очима, сповненими жаху. Вона все зрозуміла: фейерверки.

Всередині літа стало відомо, що вона вступила в університет до іншого міста. В кінці літа вони вирішили розійтися.

Пройшли три важкі місяці, і він приїхав. Вона була з коротшим волоссям і дорослішим обличчям, він – з бородою, змученою посмішкою, та її улюбленим какао в руці.

Вони сиділи на горищі її гуртожитку і говорили всю ніч, пили какао з додаванням лікеру, курили міцні цигарки: в таких ситуаціях потрібно якось переводити дихання. Вони всю ніч згадували, як познайомилися

на корпоративі науково-дослідного інституту, куди обидва потрапили випадково – на запрошення друзів, як піввечора простояли там, дивлячись одне на одного; як він чекав її з Бельгії, де вона писала олімпіаду, а її ловила поліція в аеропортах, бо вона не хотіла викидати гільзу з українським прапором з рюкзака – це ж його подарунок; як її запросили поспівати на концерті, але вона переплутала Франківськ з Дніпром, і вони 2 дні ночували на лавочках Дніпровської набережної; як її тато заважав їхній ніжній атмосфері по ночах на пагорбах і дахах, коли дзвонив і питав: «Де тебе в біса носить?».

Спустилися на кухню, аби заварити ще гарячого какао. Миючи чашки, вона почула ззаду: «Я нікого ніколи так не кохав, як тебе...». Її очі не розуміли: їм варто щуритися від посмішки, чи мокнути від сліз. Коли цілувалися, відчували смак солоних сліз і солодкого лікеру. Місяць в цьому чужому для обох місті, в таку ж, як на самому початку, холодну погоду, був найтеплішим в їхньому житті. В обох вже давно не було свого особистого життя – було лише їхнє спільне, зі смаком сирних вареників та дешевого червоного вина. Наприкінці місяця він зізнався: знову їде туди, на першу лінію оборони.

Вони зіздзвонювалися майже щодня, точніше, завжди, коли в нього був зв'язок і заряджений телефон. Вона відправляла йому його улюблені солодощі цигарки, лікер і какао, а також все, що було потрібно. Він писав їй завжди незакінчені вірші, вона ж писала на кожен з них музику.

Якось він не відповів, не передзвонив на наступний день, не було чути нічого ще тиждень. Не відповідав у Фейсбуці, ВКонтакті, в жодній соціальній мережі. Його друзям, які також були там, вона дзвонити не хотіла. Десь дуже глибоко, майже підсвідомо, вона розуміла. Але нізащо не спромоглася б повірити.

Вони більше ніколи не розійдуться, вони більше ніколи не будуть разом.

В усіх небезпечних ситуаціях, коли лазили на дахи і стрибали з мостів, вони жартували, що якщо один помре, інший має організувати його кремацію – спалити тіло, а потім перемішати з землею і посадити рослину, щоб завжди бути разом. Тепер вона щодня поливає свою маленьку квіточку з блакитно-сірими очима.

Ті, хто озброєний до зубів...

Попов Сергій
м. Рубіжне (Луганська область)

Я народився 8 жовтня 2002 року у м. Луганську, і події весни й літа 2014 року безпосередньо зачепили нашу сім'ю. Тож я чітко запам'ятав, як усе розпочиналося.

Узимку 2013-2014 років, у розпал Євромайдану, багато людей у Луганську стали підтримувати пропаганду російських ЗМІ. Знайшлися навіть такі, які вважали нормальним, коли спецпідрозділ «Беркут» відкрив вогонь по цивільних людях. Ця трагічна новина дуже шокувала мене. І досі не розумію, як можна стріляти по своїх співвітчизниках. Мій батько хотів поїхати до Києва на Майдан та підтримати людей, однак, я тієї зими часто хворів, і він залишився, щоб доглядати мене.

22 лютого я дізнався, що ми змогли, ми вибороли перемогу та захистили свої права, бо саме цього дня перемогли патріоти, які стояли на Майдані в Києві.

Втім, була й жахлива новина. Російські війська вдерлися до Криму. Я вважав росіян братнім народом, і ніколи б до того не повірив, що Росія може на нас напасти. У Луганську почали з'являтися сепаратистські настрії. Розпочалися перші мітинги. Я пам'ятаю, як на одному з них прихильники «Русского мира» вивісили замість російського прапора французький, сплутавши розташування смуг. Сепаратисти почали нищити українські прапори й вивішувати російські триколори. Люди, які хотіли залишитися в Україні не мовчали й організували мітинги на підтримку своєї Вітчизни. Один з них відбувався навесні біля пам'ятника Тарасові Шевченку. Я з батьком брав участь у цьому мітингу й палко виступив на цьому заході. Відео з моїм виступом є на Youtube, демонструвалося і на каналі «ICTV» в передачі «Антизомбі».

У кінці квітня 2014 року «мирні» сепаратисти одержали дуже багато зброї, й на вулицях мого рідного Луганська почали з'являтися озброєні до зубів люди, які були немісцевими. Також ми бачили дуже багато чеченців. Сепаратисти, за підтримки Росії, захопили будівлю СБУ. Одного разу ми не прийшли на мітинг, і саме цього дня люди з вогнепальною зброєю напали на мирне зібрання. Деяких схопили та відвели в підвали СБУ, де знущалися з них, принижували, катували. У травні почали з'являтися перші сепаратистські блокпости. У цьому ж місяці пройшов «референдум». Прихильники Росії несподівано дуже зраділи. Як виявилось, більшість (за їхньою версією) проголосувала за приєднання до Росії. Вони навіть не хотіли чути, що цей референдум незаконний, що багато людей не брало в ньому участі.

У Луганську до влади прийшли ті, що раніше вели асоціальний спосіб життя, або, як їх у народі називали, невдахи. Коли всі люмпени та маргінали пробилися до верхівки нової влади, у моєму рідному місті розпочався хаос. П'яні герої «Новоросії» стали відбирати в людей машини, гроші та інше майно. На вулицях стало чути постріли. Коли почалася антитерористична операція, українські військові почали визволяти окуповані території, з'явилася надія на визволення Луганська від бандформувань.

До липня 2014 року я жив у Луганську. Мої батьки працювали у власних фірмах. Мати – Попова Інна Володимирівна, батько – Попов Сергій Володимирович.

Ми мешкали в центрі міста у повному достатку. Тато й мама працювали, не покладаючи рук. Спочатку ми жили у маленькому будинку без води та газу. Але завдяки зусиллям моїх батьків, у 2012 році ми оселилися в гарному маєтку з басейном. У нас була щаслива сім'я: тато, мама, я, мій молодший брат Іван. У 2013 році народилася сестра Мирослава. Ми жили щасливо, поки не розпочалася війна. Через обстріли ми з братом, мамою та сестрою виїхали з Луганська на початку червня 2014 року в Херсонську область. Через декілька тижнів батька заарештували, пограбували будинок. Бойовики декілька днів жили в будинку й паплюжили наше майно, убили нашого собаку на очах у батька.

Документи, починаючи від паспортів і закінчуючи нашими дитячими медичними картками, викрали. Дуже важко було бачити мамині заплакані очі, коли вона зрідка розмовляла з татом по телефону, коли переживала, що без документів він не зможе до нас приїхати.

У серпні 2014 року ми приїхали до бабусі й дідуса в м. Рубіжне Луганської області. З того часу тут ми мешкаємо.

Під час пограбування нашого будинку в Луганську бойовики викрали навіть мамин диплом про закінчення педагогічного університету.

Дуже захоплююся нашими українцями, дружним народом. Коли батько був у в'язниці в Луганську, з ним там перебував один з викладачів моєї матері з університету. У зв'язці викрадених документів він випадково побачив мамин диплом: ризикуючи життям, забрав його, віддав своїй дружині, яка знайшла мою маму в соцмережах, та вислала їй диплом поштою. Завдяки цьому, мама тепер має змогу працювати вчителем англійської мови в Рубіжанській загальноосвітній школі I-III ступенів № 8. Через війну наш батько й досі залишається в Луганську, тому що в нього немає документів, і він не може перетнути лінію розмежування.

Незважаючи на те, що в мене добре склалися стосунки з ровесниками у новій школі, де мені цікаво вчитися і я беру активну участь у позачурчній роботі з історії, головна моя мрія полягає в тому, щоб Луганськ повернувся в Україну. А моя сім'я – в Луганськ.

Повернутися додому (не)можливо

Співак Владислава
м. Балаклія (Харківська область)

Я народжена україночку, і з гордістю скажу, що Україна – моя Батьківщина. Вона славиться родючими землями та миролюбним і працелюбним народом. Українці завжди вирізнялися великою внутрішньою силою, неповторною культурою, співучою душею та високим рівнем моралі. Ми зберігаємо наші традиції та поважаємо Європейські цінності. Як і інші народи Європи, ми цінуємо власну свободу. У 1991 році українці заявили свої права на самостійне вирішення долі Батьківщини – захотіли будувати країну та мати єдину державну мову – українську.

Але з нашою країною сталася біда. Зараз ми переживаємо не найкращі часи, часи, які залишать велику рану в наших серцях, у нашій пам'яті, у нашому житті. Про війну завжди важко говорити, але особливо – коли ти є свідком цієї війни.

Я народилася в місті Донецьк, яке ще називають «містом троянд». Ще три роки тому Донецьк був великим промисловим, науковим і культурним центром країни, де «кипіло» життя людей з вогником в очах і надією в серці.

Сонце освітлювало широкі вулиці своїм промінням, відбивалося в різнобарвних вітринах, блистіло у вікнах струнких багатопверхівок, а я, йдучи до школи, захоплювалась цим видом.

На той час я була в шостому класі. Тоді ні я, ні мої однолітки не усвідомлювали, що таке війна і якою вона може бути жорстокою.

Я відвідувала танцювальний гурток та мала багато друзів. Але я і гадки не мала, що в останній раз тренуюся в улюбленому залі та останній раз бачу людей, з якими знайома ще з дитинства, тому що нічого не віщувало біди. Кожні вихідні ми з батьками ходили до музеїв, у парки, кінотеатри й театри. Я мала тихе розмірене життя, яке зараз мені здається чимось далеким та фантастичним, тим, чого в мене вже ніколи не буде.

В одну мить життя-казка закінчилося. Вогонь і залпи пострілів заповнили моє серце і серце кожного жителя Донеччини. Весь той жах, про який ми чули із книг та розповідей ветеранів війни, тепер був наяву. На початку бойових дій ми з батьками були змушені ховатися в підвалі під час обстрілів, а в часи, коли залпи стихали, ми могли сходити в магазин за їжею.

Мене завжди цікавило, що відчувають бойовики, які обстрілювали житлові квартали, як вони сплять ночами, знаючи, що на їхніх руках – кров ні в чому не винних мирних мешканців. Їхній жорстокості немає

меж. Жити під обстрілами – це означає, що кожної секунди з тобою чи твоїми близькими може щось трапитися, і ти нічого не зможеш з цим вдіяти. Війна робить тебе безсилим. У такі часи ти починаєш розуміти, що життя – це найбільша цінність у світі.

Батьки були змушені прийняти дуже складне рішення: покинути рідну домівку. Я пам'ятаю той день, коли ми швидко збирали речі, тому що нам потрібно було встигнути на потяг, який відправлявся вночі. Ми брали тільки найнеобхідніше, але нас тішила думка, що скоро це закінчиться, і ми повернемося додому.

Ось вже приїхало таксі і нам час їхати. Коли ми від'їжджали, я подивилася востаннє на свій рідний, такий близький серцю дім, та спитала у мами:

– Чи повернемося ми додому?

– Авжеж, – з гіркою посмішкою промовила мама та міцно мене обійняла.

Безсонна ніч у потязі тягнулася довго. Ми не знали, що на нас чекає та що нам треба пережити.

І ось, нарешті, ми приїхали до пункту призначення.

Моєю новою домівкою стало місто Балаклія на Харківщині. Ми обрали це місто тому, що тут проживала знайома моєї мами, яка допомогла нам знайти житло. Це надзвичайно гарне місто з добрими та щирими людьми. Балаклія має багату історію. З нею пов'язані імена оперної співачки Оксани Петрусенко та письменника Данилевського. Балаклія стала всесвітньо відомою внаслідок пожежі та вибухів на складі військових боєприпасів

23 березня 2017 року. Це було ще одним випробуванням на моєму шляху. Коли я прокинулася о другій ночі та почула вибухи, то вмить згадала все, що сталося зі мною в рідному місті. Я згадала про невідомих людей зі зброєю на блокпостах, про танки, які їздили по вулицях, про страшні часи обстрілів.

Спочатку було важко звикнути до нової домівки. 1 вересня 2014 року я пішла до сьомого класу Балаклійської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 2, яка мені дуже сподобалася доброзичливістю та щирістю учнів. Згодом я познайомилася з новими людьми, знайшла нових друзів та товаришів, ніколи ні з ким не мала конфліктів, мене тепло прийняли у новий колектив. Найяскравішими були моменти поїздки із класом. У 8 класі ми їздили до Києва, гуляли Хрещатиком, дивилися на Золоті ворота, Андріївську церкву, пам'ятники князю Володимирі і Тарасу Шевченку. У 9-му – їздили в Кам'янець-Подільський. У цьому місті мені дуже сподобалися Старий замок, міська ратуша, площа Вірменський ринок і Домініканський костел. Ці всі пам'ятки архітектури допомогли дізнатися більше про життя українського народу в минулому.

Тепер я знаю кожний куточок Балаклії, і мені не віриться, що пройшло вже 3 роки з того часу, як я приїхала у незнайоме місто. Але, як говорить народна мудрість: «Усюди добре, а вдома – найкраще».

До речі, випускник моєї школи, Гуртов Олексій Анатолійович (1977-2015) – майор ЗСУ, загинув, захищаючи Україну. У травні 2015 року я була присутня на відкритті його меморіальної дошки. Вона висить біля парадних дверей школи, тому кожного дня, заходячи до школи, я згадую ім'я героя, котрий віддав своє життя за Батьківщину, за звільнення мого Донбасу.

Я не раз запитувала себе: скільки ще життів забере ця війна? За що така кара нашому народові та як це зупинити? Але, на жаль, не знаходила відповіді на ці питання. Війна – це біль та страждання, самознищення і знецінення людського життя, важке горе і гіркі сльози.

Україна завжди була сильною та мужньою. Вона пройшла дуже складний шлях, пережила утиски і заборони, але, не дивлячись ні на що, відроджувалася. Ми вчимо історію для того, щоб не повторювати помилок минулого. Ми, покоління майбутнього, повинні зробити все, щоб українці більше не гинули, щоб жили у своїх рідних домівках, щоб був мир.

Красивий, щедрий рідний край
І мова наша солов'їна.
Люби, шануй, оберігай
Усе, що зветься Україна.

З чим асоціюється
Україна?

Якими були зміни
в школі?

Чим керувалися ті, хто
покинув непідконтрольні
Україні території?

Яким є ставлення
молоді до новачків?

Як виглядає щоденне
життя в окупації?

Якою була передісторія
конфлікту?

Розділ 3.

По той бік фронту: моє життя (не) в Україні